

**UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO
PRAHA**

Bakalářské/kombinované studium 2009-2012

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Rudolf Urban

Příčiny umístění dětí do DDŠ a VÚ

Praha 2012

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Renata Kreuzová

COMENIUS UNIVERSITY PRAGUE

Bachelor, Combined (Part-Time)

2009 – 2012

Bachelor Thesis

Rudolf Urban

The causes of placement of children in the children's home
with school and educational institution

Praha 2012

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

PhDr. Renata Kreuzová

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem zpracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Liberci dne 22. 3. 2012

Rudolf Urban

.....

Poděkování

Děkuji vedoucí práce paní PhDr. Renatě Kreuzové za milý přístup a odborné vedení při vytváření této práce. Děkuji také svým kolegům, kteří mi pomáhali s praktickou částí práce a dovolili mi nahlédnout do pedagogické dokumentace žáků.

Anotace

Bakalářská práce se věnuje velmi aktuálnímu tématu, kterým je páčání trestné činnosti dětmi a mladistvými.

V teoretické části je popsána daná problematika z hlediska historie i současnosti. Jsou zde rozebrány nejhlavnější příčiny kriminality.

Praktická část se zabývá popisem stavu v konkrétním zařízení, ve kterém jsou děti a mladiství s nařízenou ústavní výchovou a uloženou ochrannou výchovou umístěni.

Klíčové pojmy

diagnostický ústav, kriminalita, ochranná výchova, poruchy chování, trestní odpovědnost, ústavní výchova, výchovný ústav

Annotation

Bachelor thesis processes really actual topic, that is a crime committing of children and adolescents.

This issue is described in the theoretical part in aspect of history and present. There are analyzed the most important crime reasons.

The practical part deals with description of situation in a particular institution, in that are placed children and adolescents with mandated institutional education and stored protective education.

Key words

educational institution, diagnostical institution, protective education, institutional education, behavioral disorders, criminality, criminal responsibility

Obsah

Úvod.....	8
1 HISTORICKÝ PŘEHLED	9
1.1 Péče o mravně narušené	9
1.1.1 Stupně výchovné péče.....	9
1.2 Péče o obtížně vychovatelné v zahraničí.....	9
1.3 Tradiční systémy	10
1.4 Rodinné systémy	11
1.5 Systémy s vnitřní sociální strukturou	11
1.6 Péče o obtížně vychovatelné v českých zemích	12
1.7 Ústavy pro obtížně vychovatelné u nás	14
2 PORUCHY CHOVÁNÍ.....	16
2.1 Obecné rozdělení poruch chování.....	16
2.1.1 Chování disociální.....	16
2.1.2 Chování asociální.....	16
2.1.3 Chování antisociální.....	16
2.2 Neagresivní poruchy chování	17
2.2.1 Dětské lži	17
2.2.2 Záškoláctví a odpor ke škole	17
2.2.3 Útěky a toulání.....	17
2.2.4 Krádeže.....	18
2.2.5 Kleptomanie.....	19
2.2.6 Drogy.....	19
2.3 Agresivní projevy chování.....	19
2.3.1 Příčiny agresivních poruch chování.....	20
3 ETIOLOGIE PORUCH CHOVÁNÍ	21
3.1 Vliv sociálního prostředí	21
3.2 Geneticky podmíněná dispozice	21
3.3 Oslabení nebo porucha centrální nervové soustavy	21
4 ÚSTAVNÍ A OCHRANNÁ VÝCHOVA	22
4.1 Školská zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy.....	22
4.1.1 Diagnostický ústav	22

4.1.2	Dětský domov se školou.....	23
4.1.3	Výchovný ústav	24
5	SOUČASNÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA	25
5.1	Trestní odpovědnost mladistvých	26
5.2	Trestní řízení ve věcech mladistvých	26
5.3	Hranice trestní odpovědnosti	28
5.4	Počátek trestní odpovědnosti	29
5.5	Současný stav a vývoj kriminality dětí a mládeže	30
5.6	Delikty spáchané dětmi a mladistvými	34
6	PŘÍČINY KRIMINALITY DĚTÍ A MLÁDEŽE	37
6.1	Faktory endogenní.....	38
6.1.1	Poruchy osobnosti.....	39
6.1.2	Genetické předpoklady.....	40
6.2	Faktory exogenní.....	41
6.2.1	Vliv rodiny a jejího prostředí.....	41
6.2.2	Vliv školy a jejího prostředí	43
6.2.3	Vliv vrstevníků a trávení volného času	45
6.2.4	Vliv televizního násilí	47
7	PREVENCE KRIMINALITY DĚTÍ A MLÁDEŽE.....	49
7.1	Objekty prevence kriminality	49
7.2	Orgány veřejné správy a prevence	50
	PRAKTICKÁ ČÁST	52
8	VÝCHOVNÝ ÚSTAV A DĚTSKÝ DOMOV SE ŠKOLOU	52
8.1	Popis výběrového vzorku žáků	53
8.2	Použité metody.....	56
8.3	Dotazník	56
8.4	Studium dokumentace	57
8.5	Stanovení hypotéz	58
8.6	Interpretace získaných dat a ověřování	59
8.7	Vyhodnocení hypotéz.....	63
9	ZÁVĚR	68
	Seznam literatury	70

Úvod

Nárůst kriminality a především u mládeže je nebezpečný úkaz dnešní doby. Samozřejmě tento problém existoval i v dřívější době, ale ne tak markantní a rozhodně ne v tak závažné podobě. A odkud se tedy berou tyto mladí delikventi?

Na úvod si zkusíme trochu diagnostikovat dnešní společnost. Žijeme v době, která klade velký důraz na vzdělání, společenský úspěch, moc a peníze. Naše myšlení je rafinovaně ovládáno multimédií, jako je například televize a především internetem skýtajícím „vyžití ve všech směrech“. Tohle všechno ovlivňuje dospělé, ale především mládež. Ovšem osobní myšlenka je taková, že tu máme mnohem vážnější problém a tím je způsob jakým trávíme volný čas. Schválně se zkusme, zamyslet co uděláme po příchodu ze školy? Někdo se plně věnuje škole a na své záliby mu nezůstane čas. Jiní se věnují především koníčkům a někdo jde ven s přáteli. Na první pohled to může vypadat, že tyto skupiny nemají mnoho společného, ale opak je pravdou. Tím společným faktorem je strach. Ano strach. A většinou má společnou příčinu. Je to například obava z neúspěchu, samoty nebo zklamání.

Ptáte se, jak mohou tyto symptomy ovlivňovat kriminalitu mládeže? Velice jednoduše, veškerý tento stres je nutno někam ventilovat a tady nastupuje vliv multimédií ať už jako návod pro ventilaci, tím myslím především televizi která svými pořady, filmy a seriály posouvá hranice toho co je normální. Mladému člověku pak přijde běžné někoho okrást nebo dokonce zabít vždyť to vidí každý den v televizi. Nebo jako přímý prostředek například internet. A to všechno, spolu s touhou vlastnit a ovládat bez ohledu na ostatní lidi, vede k tak extrémnímu nárůstu kriminality.

A kde tedy hledat řešení? Snížit trestní sazbu? Někdo si snad myslí, že to pomůže. Nebylo by přeci jen účinnější odstranit příčinu? A pokud to nejde, tak se aspoň na chvíli zastavit a naslouchat. Možná zjistíme, že spousta stresu se dá ventilovat „obyčejným rozhovorem“ a opravdovým zájmem.

TEORETICKÁ ČÁST

1 HISTORICKÝ PŘEHLED

1.1 Péče o mravně narušené

Názor na možnosti výchovy, úpravy projevu a vůbec péči o mravně narušené jedince se měnil s vývojem společnosti, myšlením a vědomím společnosti a hlavně vycházel z názorů těch, kdo měli možnost mocenského uplatnění.

1.1.1 Stupně výchovné péče

- **Represe** - defektní jedinci byli ze společnosti vylučováni – buď **likvidací** = u některých postižení ihned po narození (například řecká Sparta), nebo **segregací** = vyloučení (např. vyhnanství malomocných)
- **Rehabilitace** - snaha zapojit mravně narušené jedince do pracovního procesu s cílem získat ekonomickou výhodu. Mízi represe, objevuje se snaha o výchovu (převýchovu) – vliv dobročinných spolků a reformátorských osobností.
- **Prevence** - zamezit a předejít problémům, nežli je odstraňovat. Objevuje se poradenská péče, vznikají příslušné instituce. V historii péče o mravně narušené jedince je stěžejním znakem problematika používaných trestů –
dvojí směr: a) trest jako represe
b) trest jako výchovný prostředek

1.2 Péče o obtížně vychovatelné v zahraničí

Anglie: založen ústav v Bridevellu (osobní zásluha anglického krále Eduarda VI. – 1553). Cílem zařízení bylo naučit trestance poctivé práci a získat, tak výtěžek.

Holandsko: v roce 1595 byl v Amsterdamu založen ústav s výchovným charakterem (práce chovanců byla finančně oceňována).

Německo: 1609 = Brémy, 1613 = Lübeck, v roce 1622 = Hamburk.

Itálie: 1667 = Florencie, 1703 = Řím.

Polsko: 1629 = Varšava

Ve všech těchto zařízeních byla na prvním místě pracovní výchova a často i dobře organizačně a obsahově pojatá profesní příprava (byly vydávány i výuční listy).

1.3 Tradiční systémy

- **Filadelfský** – byl založen na úplné izolaci chovanců v samostatných celách. Účelem bylo směřování jedinců k sebekritickému hodnocení situace, uvědomování si rozsahu a dopadu svých přečinů. Chovanci měli zákaz styku mezi sebou. Byl označován jako „**systém malých cel**“. Zakladatelé – sekta Kvakerů (protestanti). První vězení tohoto systému bylo založeno v roce 1829 ve Filadelfii, dále následoval vznik v Kanadě nebo Anglii.
- **Augburnský** – první ústav byl založen ve státě New York v roce 1832. V malých celách byli chovanci umístěni pouze v noci, jejich denní zaměstnání bylo společné. Za výhodu tohoto systému byla považována možnost hromadného výchovného působení na chovance – která však přinášela určitou uniformitu přístupu.
- **Lensburgský** – První ústav byl založen ve Švýcarsku roku 1855. Vlastní výchovný princip byl propracován do řady postupných cílů, které měly svou hierarchii. Předpokladem propuštění bylo splnění jednotlivých cílových etap. Prvně se přihlíželo k pedagogickým a psychologickým aspektům.

1.4 Rodinné systémy

Začaly vznikat v polovině 19. století, zakladatelem byl **J. H. Pestalozzi** (1746 – 1827). Zaváděl řadu nových prvků do výchovy obecně - **výchova všem**, propagoval tvrzení, že výchova odkryje zárodky dobra. Založil ústav v **Yverdonu**, snažil se uplatnit systém výchovy v průměrné rodině. Ústav zanikl, ale idea zůstala. Mezi jeho pokračovatele patří **Wehrli** (založil ústav v Hofwyly ve Švýcarsku, kde žil přímo s chovanci).

Německo - **Wichern** vytvořil kolonii rodinných domků, o mravně narušené jedince se staral manželský pár.

Francie - vznik velké kolonie v Tours s několika výchovnými skupinami. Vedl je vychovatel – takzvaný **otec**. Každá skupina měla svůj dům i druh práce. Dva chovanci tvořili institut poradců otce – **vznikající** samospráva. V kolonii byly uplatňovány tělesné tresty. Objevuje se i sledování chovance po odchodu z kolonie – v podstatě můžeme hovořit o **principu postpenitenciární péče**.

Giovanni Bosco (1815 – 1888), „apoštol opuštěné a zanedbané mládeže“. Založil dům v Turíně. Byl odpůrcem tělesných trestů, odmítal i veřejné pokárání chovance, jeho přístup měl nábožensky laděný základ, prosazoval osvětovou činnost ve výchovné i převýchovné práci .

1.5 Systémy s vnitřní sociální strukturou

A. S. Makarenko (1888 – 1939) – v roce 1920 vybudoval kolonii pro mladistvé provinilce poblíž Poltavy. K základním principům jeho pedagogické práce patří: humanismus, pedagogický optimismus, skupina či kolektiv jako činitel, samospráva. Dosahoval dílčích úspěchů v převýchovné a výchovné práci.

William Georg – založil v USA první tzv. „Republiku mladých provinilců“, chovanci ve věku 14 – 25. Koedukované složení (neobvyklé, odvážné). Republika byla řízena samosprávou chovanců, kde byly zastoupeny i funkce prezidenta, státního tajemníka, soudu apod. Kolonie nebyla dotována státem. Nebyli přijímáni mentálně postižení jedinci.

Antonio Rivolta – založil v Itálii „Republica dei Ragazzi“ = nekoedukovaný ústav (jen pro chlapce), který žil poněkud separativně – ústav měl své peníze, vydával své noviny apod.

Po druhé světové válce se objevují nové trendy v péči o obtížně vychovatelné, především je zjevná snaha rozvíjet více prevenci ve výchově – výrazněji rozpracováno v Anglii, Belgii, Polsku. Byl vybudován systém institučního zajištění preventivní péče i přímé převýchovné (resocializační) práce.

(Slomek, 2006)

1.6 Péče o obtížně vychovatelné v českých zemích

Na historickém území Čech, Moravy a Slezska nebyla dlouhou dobu jednotná kodifikace trestního práva. Teprve v období středověku se začaly objevovat náznaky trestně právní regulace chování a první formulace její úpravy. Začalo se rozlišovat mezi tzv. nedospělostí a dospělostí. Dospělost se odvozovala od vyspělosti tělesné, která se zjišťovala ohledáním. Později se již dospělost rozlišovala podle věku a to nejednotně pro chlapce a dívky. Bližší právní úprava mladistvých v té době neexistovala. Proto lze konstatovat, že v určitých případech byla nedospělost brána jako polehčující okolnost.

Obnovené zřízení zemské z roku 1627 pro Čechy a z roku 1628 pro Moravu postrádalo ustanovení týkající se mladistvých, ale ponechávalo platnost Koldínových městských práv, která upřednostňovala pokutu pro mladistvé před trestem.

Hrdelní řád císaře Josefa I. z roku 1707 představuje snahy v oblasti trestního práva. Užívá se mírnější posuzování trestných činů osob mladistvých, tedy jako polehčující okolnosti.

Hrdelní řád Marie Theresie z roku 1768 rozlišuje mezi dětstvím – do 7. roku, nedospělosti – do 14. roku a věkem mladistvých – do 16. roku věku. Podobně dělil i Rakouský trestní zákon z roku 1852. Na dětství, které vylučovalo trestní odpovědnost, období nedospělosti, které znamenalo zmenšenou trestní odpovědnost a období mladistvých, které bylo od 14. do 20. roku. (Veselý, 1994)

Na rozhraní 19. a 20. století dochází ke změně pohledu na delikventní mládež. Jedním z dokladů je oficiální znění důvodové zprávy vládního návrhu nového rakouského trestního zákona vypracovaného v roce 1910 „*Ustanovení trestního zákona o zacházení s dětmi a mladistvými dle práva trestního tvoří jednu z nejzanedbanějších a nejškodlivějších částí zákona trestního.*“ (Zezulová, 1997)

Ve 40. letech 19. století u nás vznikají první spolky, které působí na poli převýchovy. V roce 1841 byl založen „Spolek pro blaho nuzných dívek“ v Praze, „Spolek paní sv. Ludmily“ jehož zakladatelkou byla M. Riegrová – Palacká

V roce 1847 vzniká v Brně „Moravsko -slezský ochranný spolek“ - významným průkopníkem byl Slavibor Breuer, se svými svěřenci opustil Čechy a společně vstoupili do kláštera v Chilandru. Putovali po Evropě.

Leopold Pek – významný pedagog, ředitel vychovatelný v Říčanech, velký odpůrce tělesných trestů.

Jaroslav Doležal - modifikoval rodinné poměry

Josef Zeman - zakladatel časopisu „Úchylná mládež“

Alois Zikmund - ředitel Zemské vychovatelny v Opatovicích (ústav zanikl až v roce 1947 a byl přemístěn do Králík). Zavedl podmíněčné propouštění chovanců. Provedl třídění mravně narušené mládeže do tří skupin:

- a) mládež mravně **ohrožená** (hlavně prostředím, kde vyrůstá)
- b) mládež mravně **narušená** (chápal jako vybočení)
- c) mládež mravně **vadná** (s pasivní reakcí: žebráci, povaleči, s aktivní reakcí: agresivní) (Slomek, 2006)

1.7 Ústavy pro obtížně vychovatelné u nás

Praha – v roce 1839 byla založena Vychovatelna Jednoty pro blaho mladistvých kárenců – Dobrý pastýř, od roku 1904 sídlí v Lublaňské ulici (dnes Diagnostický ústav pro mládež – chlapci)

Ochranovna v **Brně** (Černá Pole) – založena 1847, zrušena 1890

Vychovatelna pro opuštěnou a zanedbanou mládež v **Modletíně** (zal. 1869 Sl. Breuer)

Vychovatelna v **Libni** - založena 1883, pro chlapce ve věku 8 – 16 let, měla tři oddělení. Šlo o kombinaci ústavní a „otevřené“ péče, byla využívána chovanecká samospráva, tělesné tresty byly odmítány. Součástí vychovatelny byla škola. Ústav byl později jako celek přemístěn do Kostelce nad Orlicí.

Černovice u Tábora - ústav pro péči o dívky, založen v roce 1885. Zařazování bylo prováděno podle žádosti rodičů, obce či jiných institucí. Dnes je zde umístěn Výchovný ústav pro mládež (dívky).

Nový Jičín – Zemská polepšovna, založena roku 1889. Pro chlapce a dívky ve věku 14 – 18 let české a německé národnosti s kapacitou 250 míst, vlastní školou a řemeslnickými dílnami. Dnes **Výchovný ústav pro mládež** (chlapci).

Kostomaty pod Milešovkou – Zemská vychovatelná, původně byla založena jako první koedukovaná polepšovna v Čechách, později byly přijímány už jen dívky. Bylo zajišťováno vzdělávání i praktický výcvik. Dnes je zde umístěn Výchovný ústav pro děti a mládež (dívky) (Slomek, 2006).

2 PORUCHY CHOVÁNÍ

Nejčastější členění poruch chování je prováděno s ohledem na stupeň závažnosti, obsah a formu:

2.1 Obecné rozdělení poruch chování

2.1.1 Chování disociální

Nespolečenské, nepřiměřené, které se dá zvládnout přiměřenými pedagogickými postupy. Nejčastěji se objevuje v rodinné nebo školní výchově. Jde o kázeňské přestupky proti školnímu řádu, neposlušnost, vzdorovitost, negativismus, lži atd. Většinou mají přechodný ráz a mohou vymizet samy nebo za pomoci odborníků.

2.1.2 Chování asociální

Je v rozporu se společenskou morálkou. Porušuje společenské normy, normy morálky dané společností, ještě nepřekračuje právní předpisy. Svým jednáním škodí převážně sám sobě. Projevy mají setrvalý charakter s častou frekvencí. Bývá patrný vzestupný trend. Mezi základní formy asociálního chování patří útěky, toulky, záškoláctví, alkoholismus, drogy. Náprava vyžaduje již speciálně pedagogický přístup a to především v podobě ústavní péče.

2.1.3 Chování antisociální

Protispolečenského jednání bez ohledu na věk, původ a intenzitu činu. Svými důsledky poškozuje společnost i jedince, ohrožuje nejvyšší hodnoty včetně lidského života. Porušuje zákony dané společností a jeho náprava je možná pouze prostřednictvím ústavní péče ať už jsou to zařízení školská nebo věznice. Mezi formy antisociálního chování patří veškerá trestná činnost, jako je krádež, loupež, vandalství, sexuální delikty, zabití, vraždy. (Pipeková, 1998)

2.2 Neagresivní poruchy chování

Lež musíme hodnotit ve vztahu k vývojové úrovni dítěte. Máme tři druhy lži:

- **Konfabulace** (smyšlenka) – vzniká záměnou vzpomínek nebo fantazijními představami, normální jev u dětí předškolního věku. Nejde o poruchu chování, chybí úmysl zkreslení reality a cílenost.
- **Lež bájevitá** – pseudologia fantastica (syndrom barona Prášila) – jde o vymyšlení nepravdivých příběhů, v nichž dítě hraje atraktivní roli. Chybí vědomí nepravdy, účelnost – nejde o poruchu chování, za kterou by dítě mělo být trestáno.
- **Pravá lež** – je charakteristická vědomím nepravdivosti, typické je sledování nějakého účelu. Je možné ji vysledovat převážně až ve školním věku, kdy lež má již jinou významovou hodnotu. Při posuzování lži je významná frekvence, výběr osob, kterým lže, specifická situace, kdy lže. Lež může být obráná – v zátěžové situaci, kterou dítě neumí vyřešit jinak. Lež zaměřená na poškození někoho nebo na dosažení osobního prospěchu má jinou motivaci. Jedná se již o závažnější odchylku s problematou prognózu.

2.2.2 Záškoláctví a odpor ke škole

Bývá spojováno se strachem z negativního hodnocení jeho školní práce. Příčiny je třeba hledat ve škole, v rodině, v osobnosti dítěte. Počátkem záškoláctví bývá impulsivní jednání, které vyvolává nutnost dělat další přestupky (lhát, podvádět, utíkat). Ve třídě může záškoláctví působit jako sociální model, který děti napodobují. Čím je záškoláctví častější a plánovanější, čím dříve se projeví, tím je jeho eliminace těžší, tím méně je příznivá i prognóza nápravy. Škola a rodina zde sehrávají obrovskou roli.

2.2.3 Útěky a toulání

Jsou závažnou variantou únikového jednání (především z rodinného prostředí). Útěky mohou být chronického nebo aktuálního charakteru, jde

o adaptační selhání. Dítě není schopno zvládnout situaci vhodnějším způsobem. Existují však i útěky bez příčiny, nemotivované.

- **Reaktivní, impulzivní útěky** – je to zkratkovitá reakce na nezvladatelnou situaci doma či ve škole. Motivem může být únik, ale i pomsta dospělým. Takovýto útek bývá ojedinělý a po vyřešení problému se neopakuje.
- **Plánované a připravované útěky** - vznikají z dlouhodobě neřešených problémů. Mívají přesný cíl (kam, kdy, ke komu, co řekne) a nechutí k návratu (např. útek od otce k rozvedené matce či naopak).
- **Opakované útěky** – je to projev maladaptivity, reakce na opakující se a neřešený konflikt. Bývají projevem závažnější odchylky jak v chování rodiny, tak osobnosti dítěte.
- **Chorobné útěky** – je to impulzivní jednání, dítě utíká bez důvodu.
- **Toulání** - dlouhotrvající opuštění domova, většinou navazuje na útěky a záškoláctví. Společným rysem je nedostatečná citová vazba k lidem. Toulají se sami či v partě. Může být propojeno krádežemi, drogou, prostitucí.

Jsou charakteristické záměrností, mluvíme o nich tehdy, je-li dítě schopno pochopit pojem vlastnictví a akceptovat danou normu chování (moje věc, cizí věc). Je potřeba posuzovat tyto kritéria:

- **Místo krádeže** – doma, ve škole, v obchodě. Rozhoduje i snadnost provedení a minimální riziko.
- **Způsob krádeže** – je pro posuzování závažnosti chování velmi důležitý. Neplánované, příležitostné krádeže mohou být výsledkem nezvládnuté aktuální potřeby přivlastnit si nějakou věc (mladších dětí). Plánované a předem promyšlené krádeže (starší školní věk) jsou již mnohem

závažnější. Mohou být prováděny v partě i samostatně. Čím je dítě mladší, tím je prognóza horší. Na řešení příčin bývá mnohdy již pozdě.

- **Cíl krádeže** – dítě krade pro druhé = chce se prosadit, není uspokojena sociální akceptace, nemá osvojeny potřebné sociální dovednosti. Dítě krade pro sebe = chce získat něco, co jinak získat nemůže. Vzácně může jít i o uspokojení základních životních potřeb (jídlo na útěku) nebo v případech, kdy rodina selhává zásadním způsobem.

2.2.5 Kleptomanie

Jedná se odcizování věcí bez výběru či přísně výběrově. Může souviset s nutkavou neurózou, psychotickým onemocněním. Kleptomanie není porucha chování – nejde o vědomé porušování sociálních norem.

Jedná se o tělesnou a duševní závislost na určité látce, která ovlivní fyziologické a duševní projevy. Nápadnosti v citovém ladění, autoregulačních mechanismech a v jednání. Osobnost narkomana se vyznačuje postupnou ztrátou původně dosažené úrovně socializace. Návykové užívání vede k destrukci osobnosti i tělesnému chátrání. Neustálá potřeba drogy vede k páchání trestné činnosti. Motivací k užívání drogy může být snaha zbavit se pocitu méněcennosti a nepříjemné tenze, úzkostí, strachu, pocitu prázdnoty, nepochopení okolí, nuda, nedostatek činností, nepochopení závažnosti svého chování. Recidiva je velmi pravděpodobná. (Martínek, 2009, Slomek, 2006)

2.3 Agresivní projevy chování

Jedná se o porušování sociálních norem, jsou spojeny často s omezováním základních práv ostatních. Často mívají násilnou podobu. Typické pro agresivní chování bývá neschopnost empatie, nedostatek citového vztahu ke komukoliv, emoční plochost, lhostejnost. Je patrný výrazný egoismus, dominance vlastních potřeb a osobního uspokojení nad jiným motivem. Pocit viny většinou schází.

2.3.1 Příčiny agresivních poruch chování

Specifické vlivy prostředí – psychická deprivaci, která naruší emoční a socializační vývoj jedince (negativní vliv sociálního modelu agresivního chování v rodině).

Dědičné dispozice - patří sem děti s disharmonickým vývojem osobnosti, často s odchylkami citového prožívání. Můžeme to pozorovat již v raném věku, výchovně málo ovlivnitelné. Agresivita bývá spojena s odmítáním běžných norem a preferencí vlastních pravidel bez ohledu na jiné. Může se vyskytovat i v souvislosti s některými chromozomálními odchylkami.

Poškození mozku – po úrazech hlavy, v rámci epileptických změn osobnosti apod. Agresivní projev je spíše záležitostí neschopnosti sebeovládání a výbušnosti, než neschopnosti rozeznat nevhodnost svého jednání. (Slomek, 2006)

3 ETIOLOGIE PORUCH CHOVÁNÍ

Je určována mnohými faktory, mezi něž patří například:

3.1 Vliv sociálního prostředí

Vliv rodiny, její modelová hodnota. Rizikovou bývá rodina asociálních jedinců, psychopatických osobností, rodičů s tendencí k nevhodným návykům (alkoholismus), rodičů emočně chladných a bez zájmu o své děti. Problém může vznikat i v ambiciózním prostředí. Velký je vliv i školního prostředí, atmosféra ve třídě, podpora pozitivních vazeb, včasné řešení problémů pedagogem, eliminace šikany apod. Dále sem může patřit nevšímavost rodičů k trávení volného času dítěte, neznalost okruhu kamarádů.

3.2 Geneticky podmíněná dispozice

Disharmonický vývoj, případně až psychopatický vývoj, genetická dispozice s typickou odchylkou v emočním rozvoji a volních charakteristik.

3.3 Oslabení nebo porucha centrální nervové soustavy

Hlavně v období prenatálním nebo perinatálním. Jsou tak vytvořeny podmínky pro vznik adaptačních poruch, jejich základem je kolísavost emočního ladění, impulzivita a nižší schopnost sebeovládání. (Slomek, 2006)

4 ÚSTAVNÍ A OCHRANNÁ VÝCHOVA

- **Ústavní výchova** – je to výchovné opatření nařizované soudem v občansko-právním řízení. Končí dovršením 18ti let, ve výjimečných případech v 19ti letech. Nemá trestní charakter, vykonává se ve školských zařízeních.
- **Ochranná výchova** je to ochranné opatření ukládané soudem, obvykle mládeži starší 15 let. Nemá trestní charakter ani není zaznamenána do trestního rejstříku. Stejně jako ÚV končí dnem plnoletosti, výjimečně v 19-ti letech. Realizace probíhá rovněž ve školských zařízeních. Důvodem uložení OV jsou negativní způsoby chování, antisociální chování, které by u dospělého bylo kvalifikováno jako trestné. (Slomek, 2006)

4.1 Školská zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy

Zákon č. 109/2002 Sb. a jeho novela č. 383/2005 Sb. stanoví, že školskými zařízeními jsou dětské domovy, dětské domovy se školou, výchovné ústavy a diagnostické ústavy.

4.1.1 Diagnostický ústav

Je vstupní diagnostické zařízení, kterým prochází každý jedinec, má-li být umístěn v kolektivní péči. Do DÚ jsou přijímáni jedinci na základě žádosti rodičů, zákonných zástupců nebo na základě rozhodnutí soudu. DÚ vyšetřují děti a mládež z určité spádové oblasti. Člení se podle věku na dětské diagnostické ústavy (DDÚ) a diagnostické ústavy pro mládež (DÚM).

Dětský diagnostický ústav – internátní, koedukované zařízení. Přijímá děti ve věku 6-15 let, tedy plní povinnou školní docházku. Důvody přijetí mohou být sociální, ale i výchovné.

Diagnostický ústav pro mládež – internátní, nekoedukované zařízení. Zabezpečuje vyšetření jedincům ve věku 15-18 let, tedy po ukončení povinné školní docházky. Důvodem přijetí jsou výchovné problémy. Podkladem bývá

soudní rozhodnutí, méně často bývá pobyt dobrovolný na základě žádosti rodičů.

Diagnostická doba v obou ústavech činí 8 týdnů, během nichž je jedinec vyšetřen po stránce pedagogické, psychologické, sociální a zdravotní. Zjišťuje se stupeň mravního narušení nebo sociální zanedbanosti, příčiny těchto jevů a možnosti nápravy. Na komplexním vyšetření se podílí tým odborných pracovníků (Pipeková, 1998).

Diagnostický ústav plní tyto úkoly:

- **diagnostické** – vyšetření dítěte formou pedagogických a psychologických činností
- **vzdělávací** – zjišťuje se úroveň dosažených znalostí a dovedností, stanovují a realizují se specifické vzdělávací potřeby
- **terapeutické** – prostřednictvím pedagogických a psychologických činností směřují k nápravě poruch v sociálních vztazích a v chování dítěte
- **výchovné a sociální** – zaměřují se k osobnosti dítěte, k jeho rodinné situaci a nezbytné sociálně -právní ochraně dětí
- **organizační** – související s rozmísťováním dětí do návazných zařízení diagnostického ústavu
- **koordinační** – směřují k prohloubení a sjednocení odborných postupů ostatních (návazných) zařízení, k ověřování účelnosti a ke sjednocení součinnosti s orgány státní správy a dalšími osobami, zabývajícími se péčí o děti (Slomek, 2006)

4.1.2 Dětský domov se školou

Koedukované nebo nekoedukované zařízení internátního typu. Přijímá jedince s poruchami chování převážně asociálního charakteru s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou. Ústav zajišťuje povinnou školní docházku.

4.1.3 Výchovný ústav

Nekoedukované zařízení propravně narušenou mládež. Přijímá svěřence po ukončení povinné školní docházky ve věku 15-18 let s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou. Zabezpečuje přípravu na povolání. Pobyt bývá často přerušen opakovanými nebo dlouhodobými útekami, pobytem ve věznici. Nerozhodne-li soud jinak, pobyt svěřence v ústavu končí dnem dosažení plnoletosti. (Pipeková, 1998)

5 SOUČASNÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA

Dnem 1. ledna 2004 nabyl účinnosti zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). Tento zákon významně změnil a doplnil českou právní úpravu odpovědnosti mladistvých, jejich sankcionování i řízení ve věci mladistvých. Zabývá se také postihem delikventních projevů u dětí. Má komplexní povahu, protože obsahuje kromě hmotně-právních ustanovení, rovněž procesní úpravu řízení s mladistvými a osobami mladšími patnácti let.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže vychází z koncepce tzv. restorativní spravedlnosti, která klade důraz na nápravu všech škodlivých následků, způsobeným trestným činem, na urovnání narušených vztahů mezi pachatelem a obětí, na odstranění škodlivých vlivů, působící na děti a mladistvé a na využívání alternativních opatření při postihu jimi spáchaných trestných činů (Císařová, 2006).

Současná podoba zvláštní právní úpravy trestního práva mladistvých nahradila předchozí koncepci, podle které byly trestní odpovědnost a trestání mladistvých obsaženy v jednom právním předpise spolu s trestním právem dospělých a byly koncipovány jako výjimka z obecné úpravy vztahující se na dospělé pachatele.

Významnou novinkou zákona o soudnictví ve věcech mládeže je ustanovení § 5 pojednávající o trestní odpovědnosti mladistvého. Ustanovení říká, že mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný (§ 5, odst. 1 cit. zák.). Druhý odstavec téhož ustanovení praví, že pokud se dopustí mladistvý uvedený v odst. 1 činu jinak trestného nebo není-li z jiných zákonných důvodů trestně odpovědný, lze vůči němu použít obdobně postupů a opatření uplatňovaných podle tohoto zákona u dětí mladších patnácti let (Zákon č. 218/2003 Sb.).

5.1 Trestní odpovědnost mladistvých

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže nepřinesl snížení věkové hranice trestní odpovědnosti, která je nadále spojována s dovršením patnáctého roku věku. Přišel s ním však zlom v pojetí tzv. absolutní trestní odpovědnosti. Trestní odpovědnost byla spojována s dovršením patnáctého roku věku. Dovožovalo se, že od tohoto věku je mladistvý dostatečně rozumově a mravně vyspělý, aby nesl trestněprávní odpovědnost za své jednání.

Rozumová a mravní vyspělost má dvě složky, které se vzájemně ovlivňují a tvoří z hlediska vývoje mladistvého do značné míry celek. Složka rozumového vývoje je charakterizována tak, že zahrnuje postupně individuální nabývání schopností pojmového myšlení. Za mravní vývoj osobnosti mladistvého se pak považuje proces, v němž si v průběhu individuálního rozvoje své osobnosti osvojuje normy chování. V závislosti na biologickém a psychickém zrání získává rozumová a mravní vyspělost trvalejší ráz. Pojem rozumové a mravní vyspělosti je třeba vykládat ve vztahu k obvyklému vývoji mladistvých ve věku patnácti až osmnácti let. Jde o otázku vývojové opožděnosti (nikoli v důsledku duševní poruchy), kterou v případě pochybností o rozumovém a mravním vývoji konkrétního mladistvého musí řešit znalci z oboru zdravotnictví, odvětví, psychiatrie se specializací na dětskou psychiatrii, případně i za pomoci znalce psychologa (Jelínek, 2005).

5.2 Trestní řízení ve věcech mladistvých

Trestné činy mladistvých se nazývají provinění. Mladistvý musí mít vždy obhájce a do vazby jej lze vzít jen v opravdu výjimečných případech. V trestním řízení ve věcech mladistvých musejí všechny zúčastněné osoby dodržovat pravidla ochrany osobních údajů mladistvých, tj. mohou být zveřejňovány jen takové informace, které nemohou vést k odhalení totožnosti mladistvého. Podle zákona projednávají trestní věci mladistvých soudy pro mládež.

Je-li mladistvý soudem shledán vinným, neukládá se mu trest, ale tzv. opatření. Zákon zná tři druhy opatření: výchovná, ochranná a trestní opatření.

Výchovná opatření

- *Dohled probačního úředníka* – pravidelně sleduje chování odsouzeného mladistvého v jeho prostředí
- *Probační program* – jedná se o programy sociálního výcviku, psychologického poradenství, vzdělávací či rekvalifikační programy
- *Výchovné povinnosti* – povinnosti směřující k zajištění řádného života, např. povinnost bydlet s rodičem, nahradit způsobenou škodu, vykonat společensky prospěšnou činnost, podrobit se léčení ze závislosti apod.
- *Výchovná omezení* – zákaz návštěv určitých akcí, zákaz styku s konkrétními osobnostmi, zákaz užívání návykových látek apod.
- *Napomenutí s výstrahou* - mladistvému jsou zdůrazněny důsledky, které mu hrozí, pokud by se v budoucnu dopouštěl další trestné činnosti

Ochranná opatření

- *Ochranné léčení* – psychiatrické, protialkoholní, protitoxikomanické nebo sexuologické
- *Ochranná výchova* – ukládá se v případech, kdy o výchovu mladistvého není dostatečně postaráno, dosavadní výchova byla zanedbána nebo prostředí, v němž mladistvý žije, neskýtá záruku řádné výchovy
- *Zabrání věci či jiné majetkové hodnoty* – týká se věcí, které byly získány trestným činem nebo věcí, které ohrožují bezpečnost, či věcí, které náleží mladistvému, kterého nelze odsoudit nebo u něhož bylo upuštěno od uložení opatření

Trestní opatření

- *Obecně prospěšné práce* – horní hranice je poloviční oproti trestu obecně prospěšných prací ukládanému dospělým pachatelům, musí se také přihlídnout k možnostem mladistvého a jeho poměrům

- *Peněžité opatření* – je-li mladistvý výdělečně činný nebo to umožňují jeho majetkové poměry
- *Peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu* – mladistvému se stanoví zkušební doba. Pokud v ní nepovede řádný život, musí peněžité opatření uhradit
- *Propadnutí věci* – pokud se jedná o věc, která byla použita ke spáchání provinění
- *Zákaz činnosti* – uložený zákaz nesmí být překážkou v přípravě na budoucí povolání mladistvého
- *Vyhoštění* – soud musí přihlídnout také k rodinným a osobním poměrům mladistvého a musí dbát na to, aby nebyl vydán nebezpečí zpustnutí (např. měl-li by být mladistvý vyhoštěn do země, jejíž politické či sociální poměry by ohrozily jeho vývoj). Vyhoštění je ukládáno v rozmezí od jednoho roku do pěti let.
- *Podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem* – soud musí stanovit nad mladistvým dohled, pokud již nebyl uložen a uložit další výchovné opatření směřující k tomu, aby mladistvý vedl řádný život.
- *Nepodmíněné odnětí svobody* – u mladistvých pachatelů jednoznačně subsidiární sankcí (Ščerba, 2005)

5.3 Hranice trestní odpovědnosti

30. 11. 2005 byl Poslaneckou sněmovnou schválen nový text trestního zákona, který měl mimo jiné přinést právě snížení hranice trestní odpovědnosti z patnácti let nově na čtrnáct. Ovšem Senát tento návrh zamítl. Přítomní senátoři se v diskusi shodli na tom, že nepodporují snížení hranice trestní odpovědnosti mladistvých na čtrnáct let a důvodem byly podle nich názory odborníků, kteří před tímto krokem varovali. Dalším důvodem byl i nedostatek argumentů, že snížením věkové hranice poklesne i kriminalita dětí a mládeže.

Dosavadní věková hranice počátku trestní odpovědnosti je obhajována zejména tím, že věk 15 let odpovídá počátku odpovědnosti v pracovněprávní oblasti, a taktéž systému základního vzdělávání mládeže. Zastánci, volající po

snížení této hranice, poukazovali na nárůst kriminality páchané dětmi po dosažení 15 let, s tím související zvyšující se brutalita a závažnost (Schelleová, 2004)

Když porovnáme hranici trestní odpovědnosti v evropských zemích, zjistíme, že se nejčastěji pohybuje mezi 14 – 16 rokem. V těch zemích, kde je počátek trestní odpovědnosti nižší, je příslušnou právní úpravou vytvořen větší prostor pro rozhodování a výchovné působení specializovaných sociálních pracovníků, pedagogů, psychologů a k tomu účelu proškolených dobrovolníků z řad laické veřejnosti než v zemích, kde je sice počátek trestní odpovědnosti posunut výše, ale rejstřík neformálních opatření používaných vůči dospívajícím není tak bohatý.

5.4 Počátek trestní odpovědnosti

Tab.č.1

STÁT	VĚK	STÁT	VĚK
Severní Irsko	7	Rumunsko	14
Švýcarsko	7 (15) *	Rusko	14 (16) ***
Velká Británie (Skotsko)	8 (16) **	Slovinsko	14
Velká Británie (Anglie, Wales)	10	Německo	14
Turecko	11	Ukrajina	14 (16) ***
Nizozemí	12	Česká republika	15
Estonsko	13 (16) ***	Dánsko	15
Francie	13	Finsko	15
Řecko	13	Norsko	15
Bělorusko	14 (16) ***	Slovensko	15
Bulharsko	14	Švédsko	15
Itálie	14	Belgie	16 (18) ****
Lotyšsko	14 (16) ***	Polsko	16
Maďarsko	14	Portugalsko	16
Rakousko	14	Španělsko	16

- * *ve Švýcarsku je výrazně uplatněn sociálně-opatrovnícký model. Proti dítěti ve věku 7 – 15 let lze vést řízení pouze prostřednictvím opatrovníků mládeže. Až po dovršení 15. roku je možné vést trestní řízení před soudními orgány pro mládež.*
- ** *ve Skotsku lze stíhat děti ve věku 8 – 16 let výjimečně – na zvláštní povolení.*
- *** *v nástupnických státech bývalého Sovětského svazu lze stíhat osoby od 14 let za spáchání nejzávažnějších trestních činů (vražda, loupež, znásilnění...). Až po dovršení 16. roku je možné stíhání pro všechny trestné činy.*
- **** *v Belgii lze stíhat mladistvé mezi 16. – 18. rokem pouze pro dopravní delikty (Zoubková, 2004)*

5.5 Současný stav a vývoj kriminality dětí a mládeže

Vývoj kriminality mládeže je proměnlivý. Od roku 1956 do roku 1962 vykazovala kriminalita mládeže pokles, od roku 1971 vzestup. Od roku 1980 začíná vzestup druhé vlny kriminality. K markantnímu nárůstu trestné činnosti došlo od roku 1989, a to nejen u dospělých pachatelů, ale právě u mladistvých. Od roku 1989 do roku 1999 vzrostl počet pachatelů ve věku patnáct až osmnáct let až o 100 %, u osob mladších patnácti let došlo k nárůstu kriminality až o 160 %. Osoby mladší osmnácti let se dopouštěly stále většího počtu majetkových trestných činů, ale i násilných útoků. Každý pátý objasněný trestný čin byl spáchán dětmi a mladistvými. Třetina kriminality mládeže je registrována jako opakující se, a to i vícekrát (Zoubková, 2002).

Ze závěrů Institutu pro kriminologii vyplývá, že nárůst kriminality dětí a mladistvých po roce 1989 byl zapříčiněn z těchto důvodů:

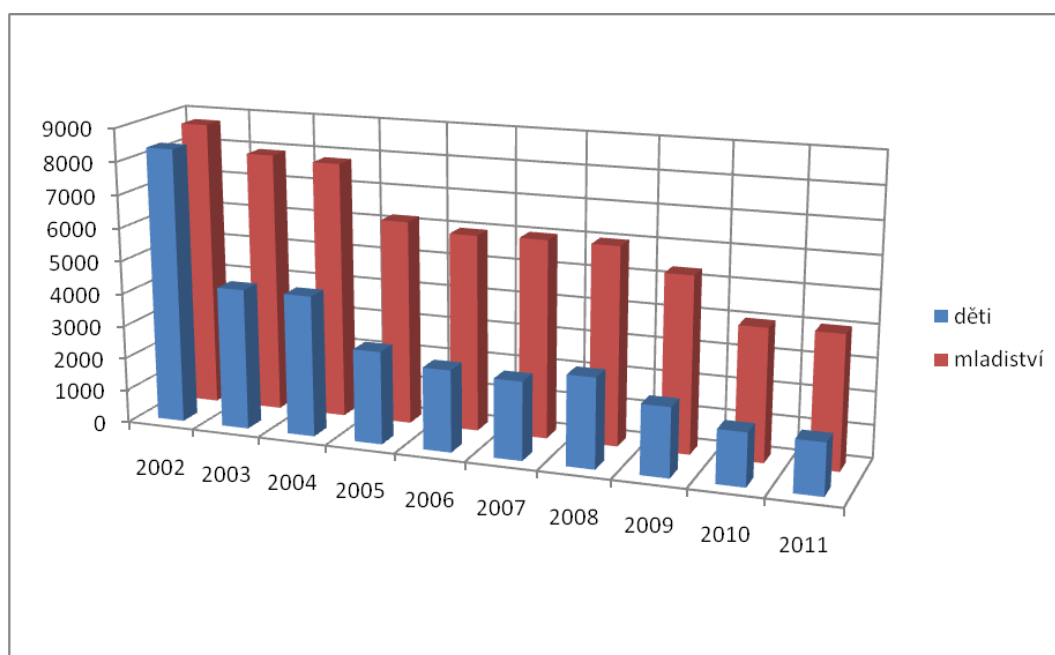
- špatné chápání principů demokracie a svobody
- dochází postupně ke krizi systému hodnot, norem a zvyků a přitom mladý člověk není

- schopen si vybrat přijatelný vzor chování
- vzrůstá snaha obohatit se za každou cenu a co nejrychleji
- tendence mladých lidí postavit se proti všem autoritám a nerespektovat žádnou
- značný projev diferenciacce společnosti, neutěšitelná potřeba uvolnit napětí agresivním
- aktem (Večerka, Štěchová, 1990)

Rok 2002 můžeme považovat za rozhodný, kdy došlo řádově k poklesu kriminality.

Graf 1

Počet stíhaných dětí a mladistvých v letech 2002 - 2011

Pramen: Statistiky Ministerstva vnitra ČR

Tabulka 2**Počet stíhaných (vyšetřovaných) osob v roce 2000**

ROK 2000			
Název	Nezletilí 1 - 14	Mladiství 15 - 17	Děti 1 - 17
Násilné činy	1143	989	2132
Mravnostní činy	117	189	306
Majetkové činy	6699	6499	13198
Ostatní kriminální činy	695	858	1553
Zbývající kriminalita	316	1981	2262
Hospodářské činy	105	203	212
Celková kriminalita	8899	8905	17804

Pramen: Statistiky Ministerstva vnitra ČR

Tabulka 3**Počet stíhaných (vyšetřovaných) osob v roce 2004**

ROK 2004			
Název	Nezletilí 1 - 14	Mladiství 15 - 17	Děti 1 - 17
Násilné činy	1014	1215	2229
Mravnostní činy	115	190	305
Majetkové činy	3083	4456	7539
Ostatní kriminální činy	623	1288	1911
Zbývající kriminalita	303	1563	1972
Hospodářské činy	98	175	196
Celková kriminalita	5148	7558	12706

Pramen: Statistiky Ministerstva vnitra ČR

Tabulka 4**Počet stíhaných (vyšetřovaných) osob v roce 2008**

ROK 2008			
Název	Nezletilí 1 – 14	Mladiství 15 - 17	Děti 1 - 17
Násilné činy	499	958	1368
Mravnostní činy	93	155	248
Majetkové činy	1409	3844	4936
Ostatní kriminální činy	500	1083	1537
Zbývající kriminalita	217	1535	1748
Hospodářské činy	65	153	212
Celková kriminalita	2783	7728	10049

Pramen: Statistiky Ministerstva vnitra ČR

Při porovnání počtu stíhaných (vyšetřovaných) osob v letech 2000, 2004 a 2008 můžeme konstatovat, že došlo k velkým změnám. Oproti roku 2000 se v roce 2008 snížil celkový počet stíhaných osob z řad dětí téměř o polovinu. Ještě výraznější změny evidujeme u kategorie nezletilých, jde o pokles o více než dvě třetiny. Počet stíhaných mladistvých se v uvedeném období také postupně snižoval, ne však tak dramaticky.

V současnosti jsou osoby mladší osmnácti let mezi všemi zjištěnými pachateli zastoupeny 7 %. Oproti devadesátým letům minulého století jde tedy o podstatné snížení, neboť například v roce 1996 tento podíl činil až 25 %. V absolutních číslech se nyní kriminalita mládeže vrátila zhruba na úroveň osmdesátých let minulého století (Zoubková, 2002).

5.6 Delikty spáchané dětmi a mladistvými

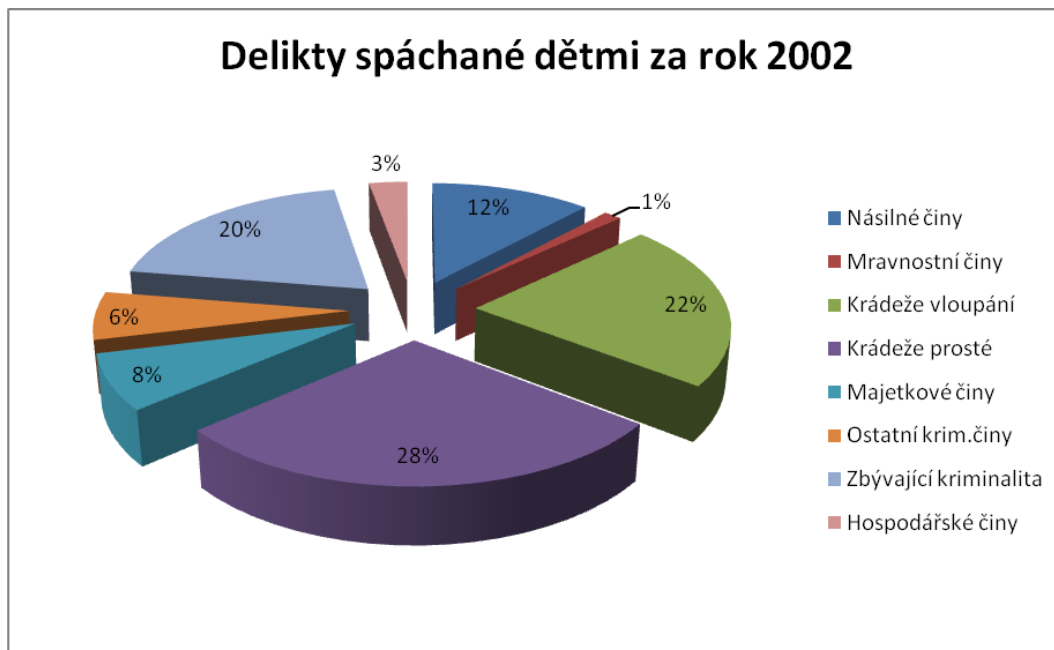
Ze statistických údajů můžeme vyčíslit početné zastoupení osob mladších osmnácti let zejména u trestného činu krádeže. Osoby mladší osmnácti let se nejvíce dopouštějí krádeží věcí z aut a krádeží kapesních. Velký podíl mají mladiství na krádežích vloupáním. Mezi nejčastěji napadené objekty patří chaty, rodinné domy, obchody, kiosky a restaurace, a pohostinská zařízení.

I když je násilná kriminalita mládeže (včetně vražd) často prezentována v médiích, ve skutečnosti se mládež tohoto druhu kriminality dopouští jen zřídka. V mravnostní kriminalitě, se mladiství nejvíce dopouštějí trestného činu pohlavního zneužívání. Jsou to případy, kdy jeden ze sexuálních partnerů je mladší patnácti let (Hulmáková in Kuchta, Válková, 2005).

Pro kriminální jednání mládeže je charakteristické i ničení cizího majetku (vandalismus), které bývá kvalifikováno jako trestný čin výtržnictví.

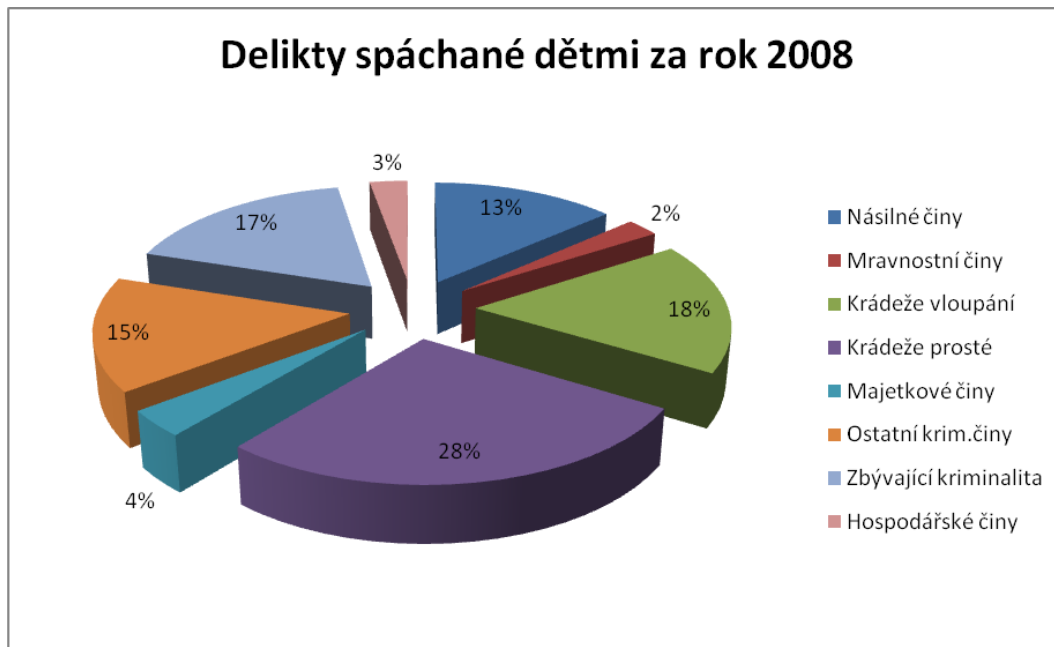
Nelze zapomenout ani na případy, kdy jsou nezletilé osoby zneužívány dospělými k páchání trestné činnosti (jsou pro ně jakýmsi „živým nástrojem“). Za takové situace je trestně odpovědný pouze dospělý pachatel, takže skutečný počet těchto případů nelze ze statistik dohledat. Nezřídka se děti zapojují do organizované kriminality dospělých vědomě, když spoléhají na skutečnost, že nemohou být podle trestního zákona potrestány.

Graf 2

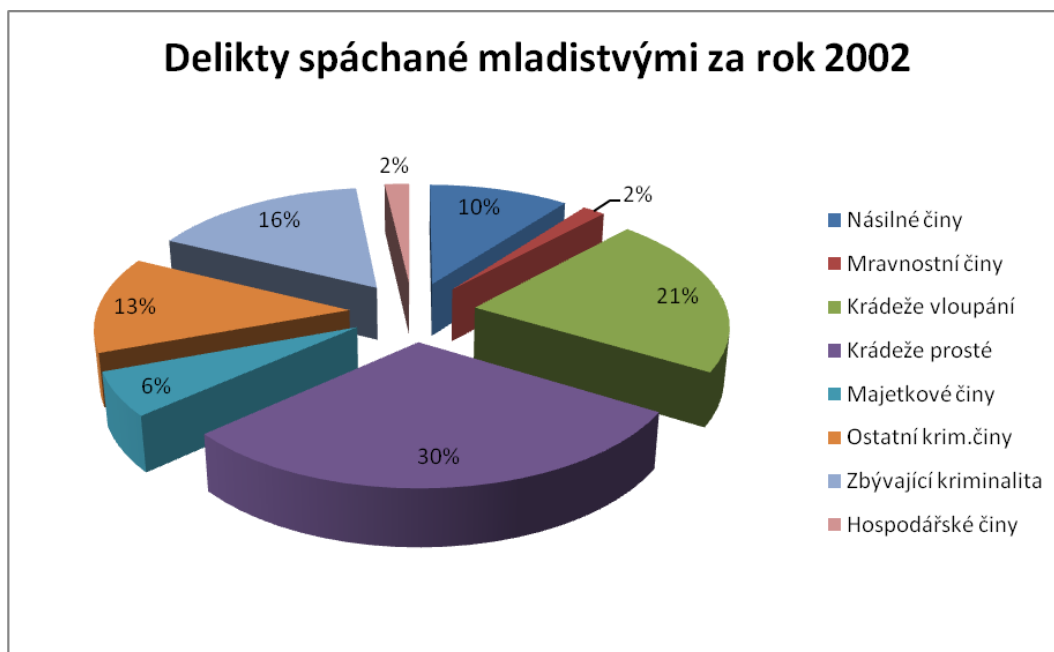
Pramen: Statistiky Ministerstva vnitra ČR

Graf 3

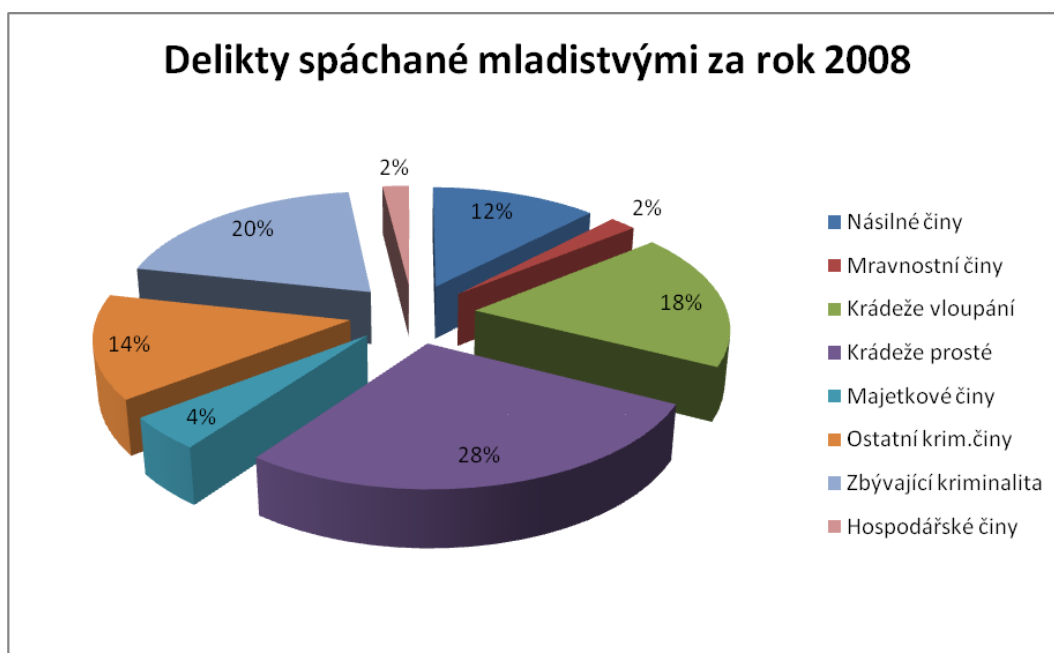
Pramen: Statistiky Ministerstva vnitra ČR

Graf 4

Pramen: Statistiky Ministerstva vnitra ČR

Graf 5

Pramen: Statistiky Ministerstva vnitra ČR

6 PŘÍČINY KRIMINALITY DĚTÍ A MLÁDEŽE

Kriminální chování je jev závažného porušování norem. Kriminální chování je společensky destruktivní a narušuje plynulý chod společnosti, je považováno za závažné antisociální chování. Negativní dopady kriminality vedly společnost k zájmu učinit ji předmětem vědeckého zkoumání. Součástí věd o člověku je tedy i zjišťování příčin kriminálního chování a hledání ochrany před kriminálními projevy. Možnost nápravy delikventního jedince je přímo závislá na pochopení příčiny pachatelova chování, které vybočuje z rámce chování akceptovaného společností (Válková, Kuchta et al., 2005).

Příčiny kriminálního chování lze klasifikovat podle mnoha hledisek. Základní členění užívá dvě kategorie. Do první kategorie patří příčiny spojené přímo s osobou pachatele. Jsou sem zařazovány faktory biologické, psychologické a fyziologické, mající původ ve zděděných a vrozených vlastnostech jedince a v jeho fyzické a psychické konstituci a raném vývoji. Do druhé kategorie se řadí příčiny stojící mimo osobu pachatele. Na základě tradiční klasifikace tedy rozlišujeme:

a. faktory endogenní

Jsou to genetické dispozice, což je soubor dědičných předpokladů jedince. Patří sem činitelé vnitřní povahy, které pocházejí z vnitřního prostředí jedince.

b. faktory exogenní

Jsou to činitelé vnější povahy, které pocházejí z vnějšího prostředí. Patří sem vliv rodiny a školy, dále také vliv vrstevníků, trávení volného času.

6.1 Faktory endogenní

Osobnost mladistvého (dětského) pachatele

Pachatelova osobnost je popisována podle schopností, inteligence, charakteru, postoje, motivace, temperamentu. Pozornost při zkoumání pachatele trestné činnosti bývá zaměřena na zjišťování podmínek psychického formování pachatelovy osobnosti (Marešová, 1993).

Rozlišujeme dva typy delikventů:

- a. *Sociálně narušený delikvent* – nemá emoční problémy, osobnost je normální, problémy jsou způsobeny nevhodnými výchovnými podmínkami. Převýchova není ani nutná, stačí začlenění do zdravého výchovného prostředí.
- b. *Emočně narušený delikvent* – má vážné osobnostní problémy, při formování jeho osobnosti se uplatňují nejrůznější psychopatologické mechanismy a z hlediska převýchovy představuje vysoce náročný úkol.

Z hlediska vývoje psychických, fyziologických a somatických vlastností se tyto osoby nacházejí v období dospívání. Toto období můžeme rozdělit do dvou etap.

Pubescence je první etapa, probíhá obvykle mezi dvanáctým a patnáctým rokem života. Dochází zde k celé řadě změn, kladoucích značné nároky jak na pubescenta samotného, tak na jeho okolí. Hormonální změny ovlivňují nejen fyzické znaky dospívajícího člověka, ale rovněž i jeho psychiku. Následkem je zvýšená emoční labilita a zvýšená úzkost. Pubescent začíná ve svém sebehodnocení více spoléhat sám na sebe. Dominantním rysem bývá pocit výjimečnosti, kdy si myslí, že jeho myšlenky a pocity jsou naprosto jedinečné a proto je nikdo jiný nemůže pochopit. Důležitou roli sehrává skupina vrstevníků, která mladému člověku poskytuje oporu a sdílí jeho zájmy a starosti.

Adolescence, je období druhé, probíhá mezi patnáctým a dvacátým rokem života. Toto období slouží dospívajícímu k urovnání vlastních hodnot, postojů a cílů. Mladý člověk klade značný důraz na svoje tělo a zevnějšek. I zde jsou preferována jednoznačná a zásadní řešení problémů, přetrvává nechuť ke kompromisům a typické je také zlehčování či ignorace rad ostatních lidí. Vazba mladistvého k rodičům je nahrazována vztahem ke skupině a jejím členům. Postupně se dotváří identita člověka, je si vědom svých silných a slabých stránek, svých limitů a vytyčuje si realistické cíle. Dochází k vzniku partnerských vztahů a počátku sexuálního života (Macek, 2003).

6.1.1 Poruchy osobnosti

Zkoumáním vrozených osobnostních dispozic v souvislosti s významnými rysy delikventního chování se zjistilo, že delikventi jsou impulzivnější a soustředěnější na přítomnost, o důsledky svého jednání se nezajímají. Obtížněji rozlišují pozitivní sociální události od negativních, což přispívá ke zkušenosti, že delikventy nelze snadno odradit od možností následné sankce. U osobnostního profilu byla u delikventů zvýšena škála psychopatie, schizofrenie a hyponymie. Z hlediska prognózy se ukázaly dominující vlastnosti jako impulzivita, agresivita, nedostatek zodpovědnosti (Koudelková, 1995).

Pro psychopatickou poruchu osobnosti svědčí nepřítomnost výčitek svědomí, nedostatek osobní loajality, stav, kdy myšlení nepředchází jednání, povrchní mezilidské vztahy, nerozvinuté citové vztahy, neschopnost oddálit uspokojení, omezená časová perspektiva, nepostačující tolerance k úzkosti a frustraci. Psychopatie je trvalá, vrozená osobnostní dispozice, která staví člověka mimo normu. Vytváří se v prvních letech života dítěte, a stává se tak stabilní, že je v pozdějším věku již téměř nezvratná. Velká část psychopatů byla v dětství svými rodiči zavržována. Agrese se stává základní reakcí na toto zavržení, zavržené děti, a ty, které vyrůstaly v institucích, častěji vykazují psychopatické osobnostní rysy (Koudelková, 1995).

6.1.2 Genetické předpoklady

Genetická dispozice může být odpovědná za sníženou sebekontrolu nebo za hyperaktivitu. Dědičné vlohy ovšem samy o sobě nevedou k vytvoření delikventního chování. Genetická vlohá jen zvyšuje pravděpodobnost, že na chování budou mít vliv další přístupující činitelé. Matějček upozorňuje, že u mladého člověka je obtížnější než u dospělého předpovědět, kam bude jeho životní dráha směřovat. Delikventní chování mladistvého může být jen ojedinělou epizodou, ale i začátkem zločinecké kariéry. Dědičnost zločinnosti mládeže je méně výrazná než dědičnost zločinnosti dospělé populace. Důvodem je krátká doba k projevení genetické vlohy a pravděpodobně i silnější vliv sociálních faktorů během dospívání (Matoušek, 1998).

Moderní biologické disciplíny předpokládají, že každý rys či proces je produkt dědičnosti v interakci s prostředím. Dědičnost klade hranice, ale prostředí určí, do jaké míry se toto chování rozvine. Biologické teorie se soustřeďují především na to, jak různá výbava či deficiency organismu mohou narušovat normální socializaci a procesy učení. Biologická a tělesná výbava jedince se do určité míry dědí po rodičích a je také dále různě ovlivňována v průběhu prenatálního a perinatálního stádia vývoje. Třebaže síla působení těchto vlivů nebyla určena, bylo potvrzeno následující:

- u adoptovaných chlapců, jejichž biologičtí otcové mají záznamy v trestním rejstříku či kriminální kariéru, je v pozdějším životě větší pravděpodobnost v páchání trestné činnosti než u adoptovaných chlapců, jejichž otcové ve své anamnéze trestnou činnost nemají
- nízká porodní váha je častěji spojena s vyšším rizikem neurologických poruch a s nižším prospěchem ve škole, podvýživa během raných stádií fatálního vývoje způsobuje přibližně 60% úbytek počtu mozkových buněk (Kovařík, 1998)

Mezi vrozené rizikové faktory patří i lehká mozková dysfunkce. Ta vzniká následkem poškození centrální nervové soustavy a je u dětských pachatelů brzy identifikována. Předpokládá se, že tato porucha je podmíněna více faktory. Jedná se o poškození mozku matky (snížená hustota mozkové tkáně), snížení

hladiny neurotransmiterů (látek pro přenos vzruchů mezi mozkovými buňkami), nedostatek nebo převaha některých látek v potravě, popřípadě následek alergií na určité látky. Znaky mozkové dysfunkce - trvalý neklid, velké kolísání pozornosti, změny nálad, impulzivita chování, neobratnost (Matoušek, 1996).

6.2 Faktory exogenní

6.2.1 Vliv rodiny a jejího prostředí

Kriminalita mládeže bývá ve značné míře odrazem rodinného prostředí, v němž byl delikvent vychováván. Rodina se stává jedním z hlavních výchovných činitelů, je tedy důležité, aby plnila své výchovné úkoly a správně formovala osobnost mladého člověka. Rodiče jsou pro děti největší přirozenou autoritou, měli by naučit mladého člověka žít, vštěpovat mu správné modely chování a jednání. Rodinné prostředí má sloužit jako pevné zázemí, kde by dítě mohlo nalézt porozumění, bezpečí a pomoc (Osmančík, 1968).

Rozhodující jsou schopnosti a možnosti rodičů věnovat se výchově svých dětí, formovat tvorbu systému hodnot a norem, dbát na ochranu dítěte před některými škodlivými vlivy. Lze vysledovat řadu příčin kriminálního chování u dětí, vztahujících se k poměrům uvnitř rodinného prostředí. Mezi nežádoucí aspekty patří:

- nedostatečný vznik vzájemných vazeb mezi rodiči a dětmi
- krátkodobá známost manželů
- nízký věk rodičů při vstupu do manželství
- nevyjasněný vztah k výchovným úkolům
- nechtěné dítě
- nepřítomnost mužského nebo ženského vzoru
- výchovné zanedbávání.

Klíčovým činitelem vývoje dítěte je kvalitní vztah k matce a otci, jakož i k dalším členům rodiny. Existuje zde přiměřená reakce rodiče týkající se

dětské potřeby bezpečí. Dítě by si mělo vytvořit základní důvěru k dospělému. Významná je oprávněná obava o slábnoucí vazbě mezi rodičovstvím a partnerstvím. Děti vychovávané jen jedním z rodičů (většinou matkou) mívají horší výsledky ve škole, více psychických a zdravotních problémů, taktéž je zaznamenán větší podíl na trestné činnosti, než u dětí, které vyrůstají s oběma rodiči.

Ještě v polovině minulého století platilo, že převážná většina mladých delikventů pocházela z nejchudších a nejméně vzdělaných rodin. Situace se však postupně měnila a docházelo k navýšení počtu kriminálně jednající mládeže z dobře situovaných rodin. Zařazení tzv. zlaté mládeže mezi delikventy lze vysvětlit vysokými nároky těchto mladistvých na rozmařilý způsob života. Důvodem kriminality bývá snaha získat prostředky na nákladné sportovní aktivity, na cestování a zejména přehnaný důraz na značkové oblékání, kosmetiku, trávení volného času. Výchozím problémem kriminality bývá i selhání funkcí rodiny, které jsou na ní společností kladeny. Za poruchu reprodukční funkce lze považovat, pokud se děti v rodině nerodí nebo se rodí děti poškozené. Zvláštním problémem je nezodpovědné rození dětí do velmi nepříznivých životních podmínek, nebo rodičům, jejichž zdravotní stav jim neumožňuje tuto roli zastávat. Selhání materiální funkce rodiny spočívá v tom, že se rodiče nemohou nebo nechtějí zapojit do výrobního procesu společnosti. Tím pádem jim vyvstává problém zabezpečit pro sebe a pro svou rodinu dostatek prostředků k životu (Dunovský, 1986).

Současní kriminologové upozorňují na skutečnost, že mnozí mladí pachatelé, dříve než spáchali první delikt, byli sami obětí trestné činnosti. Hlavně se jednalo o fyzické a psychické týrání dětí ze strany rodičů. Zoubková poukazuje na rodinu týraného a zanedbávaného dítěte, kdy se zvyšuje nebezpečí vytvoření předpokladů k budoucímu násilnému a sexuálně motivovanému kriminálnímu chování, k alkoholismu, k drogovým závislostem či k prostituci (Zoubková in Novotný et al., 2001).

Týrání dítěte tedy může v delším časovém úseku zvýšit pravděpodobnost vzniku deviace u takového jedince. Rizikem totiž je, že dítě si na násilný způsob výchovy zvykne, přijme nesprávný vzorec chování a začne ho následně uplatňovat vůči svým sourozencům, vrstevníkům či jiným lidem.

Je potřeba zmínit význam neúplné, zejména rozvádějící se rodiny. V době rozpadu rodiny je dítě vystavováno zvýšené psychické zátěži. Stává se svědkem rozporů mezi rodiči, je nuceno být jejich prostředníkem, musí podstoupit řadu pohovorů (Matějček, 1994).

Stresové situace, kterým je dítě v případě rozvodu rodičů vystaveno, mohou vést k poruchám vývoje osobnosti, ke vzniku psychopatologických obrazů. Velkým stresem však může být pro dítě i příchod nového partnera některého z rodičů.

Rodina mnohdy selhává při ochraně dítě před nežádoucími závislostmi, zejména pokud jde o návykové látky. Někteří rodiče přehlížejí a dokonce někdy i schvalují užívání alkoholu a drog u svých potomků (Nešpor, 1997).

Závislý rodič vkládá do dítěte málo očekávání a podceňuje ho v jeho schopnostech. Rodina žije ve zmatku a špatně funguje. V současné době se společnost potýká nejen se závislostí rodičů a dětí na alkoholu, drogách a lécích, ale i se závislostí na automatech. Jestliže se mladému jedinci nedostane potřebného citového zájmu ze strany rodičů, pak tito lidé bývají nejednou v dospělosti osamělí, vůči společnosti lhostejní nebo nepřátelští.

6.2.2 Vliv školy a jejího prostředí

Jestliže si v rodině dítě osvojuje právní a mravní zásady, pak by se ve škole mělo dále rozvíjet, zejména v sociální interakci s autoritou a sobě na roveň postavenými osobami. Školní prostředí se stává první formální skupinou, mimo rodinu, se kterou přijde dítě do styku. Mladý člověk zde optimálně získává sociální zkušenosti a návyky sociálního chování. Zvyšují se nároky na žáka, jako je potřeba pozornosti, větší samostatnosti, kázně a další potřebné

schopnosti dítěte. Škola rozvíjí poznávání žáka a umožňuje mu aplikaci získaných vědomostí.

Děti jsou ve školách hodnoceny hlavně podle znalostí, ale už ne podle schopnosti spolupracovat a nalézat vlastní řešení reálných problémů společnosti. Schopnost českých dětí aplikovat v praxi školské znalosti je v mezinárodním měřítku podprůměrná. Žáci jsou sice ve školách vedeni ke kázní, ale zároveň také i k nesamostatnosti, k závislosti na autoritě učitele. První nejvýznamnější osobou a autoritou ve škole je pro dítě učitel, postupně ale nabývají na významu vztahy ke spolužákům (Matoušek, 1998).

Školnímu prostředí svědčí šikanování. Označuje se jím chování jednotlivce či skupiny osob, spočívající v úmyslném a většinou opakovaném týrání a zotročování jiného či jiných osob použitím agrese a manipulace, například zastrašováním, poškozováním věcí oběti nebo pomlouváním (Kolář, 2001).

U dětí vzniká šikanování z náhlého popudu a je výrazem zaujetí sociální role v kolektivu třídy nebo výchovného zařízení. V poslední době šikana získává nový rozměr, když stále více dochází k případům šikany žáků vůči učitelům.

Vstup do školy je pro dítě spojen s výrazným rozšířením sociálních kontaktů s vrstevníky. Kriminalita se více objevuje u mladistvých s výchovnými či výukovými problémy. Daleko větší výskyt závadového chování bývá u mládeže s nižším vzděláním. Pro budoucí mladé delikventy je charakteristická nedostatečná připravenost při nástupu do školního prostředí, projevuje se zejména špatné výchovné působení rodičů. Obvyklým jevem je stigmatizace, tedy trvalé a neměnné zařazení jedince do určité kategorie žáků s negativními charakteristikami. Špatné vztahy mladého člověka s učiteli či k ostatním spolužákům, stresující prostředí školy, vede mladé jedince mnohdy k záškoláctví, které je často prvním krokem k nastoupení kriminální kariéry.

Učitelé nejsou dostatečně vybaveni znalostmi, které by jim umožnili správnou reakci na jednání problémové mládeže. Proto nemohou takovéto děti

přivést k uvědomění si negativního počínání a přimět je ke změně chování. Ukazuje se, že mnozí pedagogičtí pracovníci nedokážou žáky oslovit a často se setkávají s odmítavými a radikálními reakcemi dětí.

Právě potřeba plánovitě usměrnit zárodky kriminálního chování dětí ve školách vyžaduje preferovat nejrůznější opatření. Podle studie Matouška jde především o následující formy:

- pořádání konferencí rodičů a učitelů
- vydávání příruček o školských programech a jejich náplních, tvorbu dalších
- informačních materiálů
- konání neformálních společenských setkání
- zřizování poradenských center pro rodiče
- tvorbu zvláštních programů pro rodiče dětí s poruchami učení (Matoušek, 1998)

6.2.3 Vliv vrstevníků a trávení volného času

Během dospívání se mladý člověk postupně stává méně závislý na rodičích a rovněž výchovná funkce školy postupně slábne. Mladý člověk se snaží obstát v očích vrstevníků a je schopen učinit cokoliv, jen aby získal přízeň ostatních členů party. Ve skupině se klade důraz na konformitu jejich členů. Potřeba sounáležitosti se projevuje hlavně ve způsobu vyjadřování, názorech na vzdělání, chování k opačnému pohlaví, stylu oblékání a úpravě zevnějšku vůbec. Dospívající jedinci tráví více času ve skupinách, v kolektivním zařízení i ve skupinách v místě bydliště. Díky tomu se dostávají do intenzivní interakce s vrstevníky (Hartl, Hartlová, 2000).

Právě kriminalita mládeže je velmi často páchána ve vrstevnických skupinách. Možné důvody, proč se členové party dostávají ke kriminální činnosti, jsou: vymknou se běžným mechanismům sociální kontroly, přítomnost nudy, přestane se jim dostávat finančních prostředků na alkohol,

drogy, gambling atd., nebo mají jen prostou snahu předvést se před kamarády. Pro rizikovou mládež z dysfunkčních rodin je navíc vrstevnická skupina důležitější než pro mladé lidi vyrůstající ve funkčních rodinách. Jsou k ní náchylnější více chlapci (Matoušek, 1998).

Skupina dítěti umožňuje prožít dobrodružství, zpestřit každodenní život a věnovat se společným zájmům a zálibám. Samozřejmě existence party hned neznamena nebezpečí a nutný předpoklad trestné činnosti. Vrstevnické skupiny dětských, zejména pak mladistvých delikventů se vyznačují odlišným charakterem než u nedelikventů. V čele takových skupin stojí obvykle morálně narušení jedinci, kteří jsou ostatními přijímáni natolik, že ovlivňují ostatní členy. Mají negativní životní hodnoty a inklinují k asociálnímu jednání (Sejčová, 2002)

Z mnoha výzkumů vyplývá, že pro vrstevnickou skupinu delikventní mládeže je typické pasivní trávení volného času, vyhledávání filmů s násilným obsahem, konzumace alkoholu a jiných návykových látek.

Mládež má ve srovnání s dospělými osobami více volného času. Je proto důležité, jakým způsobem je tento volný čas využíván, neboť způsob jeho trávení se skupinou vrstevníků může ovlivňovat delikventní jednání mladého jedince. Lze se setkat s tzv. dvojím životem mládeže. To znamená, že řada dětí a mladistvých je na jedné straně poměrně dobře sociálně integrována, úspěšně se vzdělává a plní povinnosti s tím spojené, má plány do budoucna. Na druhé straně ve volném čase, hlavně víkendech, si „užívá“ prostřednictvím páchaní trestné činnosti (Hulmáková in Kuchta, Válková et al., 2005).

Mládež se ve volném čase často oddává společné konzumaci alkoholu a jiných návykových látek. V souvislosti s užíváním alkoholu a návykových látek dochází k nárůstu kriminálních skutků dětí a mladistvých.

Nesmíme opomenout ani hry na automatech. Důvodem jejich zařazení mezi rizikové faktory bývá zvýšená možnost nezletilého k páchaní delikventního

jednání a snadněji se také stává obětí kriminality. Mladí hráči do své záliby vkládají značné peněžní prostředky, nejdříve z kapesného, a když jim později už nestačí, tak si hraní na automatech financují z peněz získaných krádežemi. Patologičtí hráči páchají trestnou činnost, aby mohli uspokojit svou chorobnou touhu. Hráčská závislost také vede k různým formám šikanování vrstevníků s cílem získat potřebné finanční prostředky (Zoubková, 2002).

6.2.4 Vliv televizního násilí

Televize hned od svého počátku intenzivně zasáhla do života lidí, její vliv na lidskou kulturu, na vzdělání, na vzorce chování, na umělecké a estetické cítění, na politiku a veřejný život byl a stále je obrovský. Na straně jedné obohacuje lidský život, poskytuje nepřestavitelné množství informací, zpřístupňuje kulturní a estetické zážitky, které by jinak nebyly dosažitelné. Na straně druhé přináší i záporné efekty, kupříkladu vede ke „ztrátě“ času, který by mohl být vyplněn smysluplněji, tlumí duševní a tělesnou aktivitu člověka a celkově vede k jeho pasivitě.

Vliv televize je bezesporu značný, nelze mu však přisuzovat rozhodující roli v nárůstu kriminality. Vystavování dětí a mládeže televiznímu násilí má vliv na zvyšování jejich agresivity a výskyt kriminálního jednání.

Podle výzkumu je souvislost mezi častějším sledováním televizního násilí a následnou kriminalitou vyšší v přijímání agresivních postojů a agresivního chování. Sledování televizního násilí zvyšuje strach z možnosti stát se obětí násilí, z toho pramení častější sebeobrané chování a vzrůstající nedůvěra k druhým, zvyšuje desenzitivnost ve vztahu k násilí, což jsou bezcitné postoje k násilí ve vztahu k ostatním a snížená pravděpodobnost pomoci oběti násilného činu, a rovněž zvyšuje touhu po zapojení do násilí či po vystavení násilí (Vlastník, 2005).

Televizní násilí se negativně podílí na řadě společensky negativních jevů. Podporuje sklony k násilí, ukazuje metody vykonávání násilných činů, učí způsobům, jak se vyhnout odpovědnost za ně, stimuluje spojení mezi krutostí a sexem, snižuje práh emoční citlivosti dítěte, omezuje jeho schopnost uvědomovat si reálně následky svého chování a zvyšuje výskyt psychických traumat v populaci.

Je třeba rozlišovat násilí zobrazované v akčních filmech a v různých seriálech od násilí ve zpravodajských formátech. Televize zobrazuje mnohem více násilí fiktivního než násilí skutečného. Škodlivé účinky na děti a mládež může mít jak násilí fiktivní, tak skutečné, stejně tak i nejasná hranice mezi tím, co se opravdu stalo a co nadsadili tvůrci pořadu. Negativní účinky má televizní násilí především u těch dětí, které jsou k násilnému chování disponovány: dědičnými a konstitučními faktory, rodičovským nezájmem či nepřátelstvím, příslušností ke skupinám, které sdílejí deviantní normy (Matoušek, 1998).

7 PREVENCE KRIMINALITY DĚTÍ A MLÁDEŽE

Do prevence kriminality spadají veškeré aktivity směřující k předcházení páčání trestných činů, k snižování jejich výskytu cestou zamezení páčání nebo neutralizací příčin a podmínek vzniku trestných činů. Patří sem opatření, jejichž cílem či důsledkem je zmenšování rozsahu a závažnosti kriminality, ať již prostřednictvím omezení kriminogenních příležitostí nebo působením na potenciální pachatele a oběti trestných činů (Zapletal et al., 1995).

7.1 Objekty prevence kriminality

- kriminogenní faktory – sociální prostředí, příčiny a podmínky kriminality
- potenciální či skuteční pachatelé trestné činnosti
- potencionální či skutečné oběti trestných činů

Sociální prevence – představuje aktivity ovlivňující proces socializace a sociální integrace, aktivity zaměřené na změnu nepříznivých společenských a ekonomických podmínek, které jsou považovány za klíčové příčiny trestné činnosti.

Situační prevence – vychází ze zkušenosti, že určité druhy kriminality se objevují v určité době, na určitých místech a za určitých okolností. Nejeefektivněji působí při omezování majetkové trestné činnosti. Situační prevence je relativně levná, klade minimální nároky na personální a materiální zabezpečení a má rychlý a poměrně snadno statisticky měřitelný efekt.

Prevence drogových závislostí – jedná se o všestrannou péči zahrnující předcházení experimentování s drogami, nespécifickou výchovu ke zdravému životnímu stylu, ambulantní i ústavní léčbu v indikovaných případech problémového zneužívání drog až po rehabilitaci a resocializaci osob, které již léčením prošly a u nichž je společenský zájem udržet dosaženou abstinenci a pomoci jim k návratu do normálního života.

Prevence viktimizace a pomoc obětem trestných činů – v praxi se jedná

o skupinové a individuální zdravotní, psychologické a právní poradenství, trénink v obranných situacích a propagaci technických možností ochrany před trestnou činností.

Sociální a situační přístupy se vzájemně doplňují v primární, sekundární a terciální prevenci.

- **Primární prevence** – zahrnuje především výchovné, vzdělávací, volnočasové, osvětové a poradenské aktivity zaměřené na nejširší veřejnost. Zvláštní pozornost je věnována pozitivnímu ovlivňování dětí a mládeže. Těžiště primární prevence spočívá v rodinách, ve školách a v lokálních společenstvích.
- **Sekundární prevence** – se zabývá rizikovými jedinci a skupinami osob, u nichž je zvýšená pravděpodobnost, že se stanou pachatelé nebo oběťmi trestné činnosti, sociálně patologickými jevy a příčinami kriminogenních situací.
- **Terciální prevence** – spočívá v resocializaci kriminálně narušených osob. Jejím cílem je udržet dosažené výsledky předchozích intervencí a rekonstrukce nefunkčního sociálního prostředí (Pokorná, Zlámal, 2003)

7.2 Orgány veřejné správy a prevence

Ministerstvo vnitra se zaměřuje na projekty, které snižují trestnou činnost na místní úrovni, zkvalitňují práci na úseku odhalování a objasňování trestné činnosti mládeže. Mezi preventivní činnosti Policie ČR patří analytická a informační činnost při organizování preventivních programů, poradenství pro občany, přednášková a výchovná činnost.

Ministerstvo spravedlnosti se orientuje na zacházení s mladistvými delikventy, v oblasti legislativní jde o vytváření podmínek pro aplikaci alternativních trestů a odklonů v trestním řízení, v oblasti resocializačního působení se jedná o vězeňství.

Ministerstvo práce a sociálních věcí uskutečňuje sociální práci v oblasti sekundární a terciární prevence, dále realizuje sociální práci s dětmi a mladými lidmi ohroženými rizikovým prostředím. Orgány sociálně-právní ochrany dítěte vyhledávají ohrožené děti, výchovně působí na rodiče, vykonávají funkci opatrovníka, podávají návrhy soudu a organizují náhradní péči o děti. Dále sem patří kurátoři pro mládež, zabývající se sociálně výchovným působením na mládež, jakož i sociální asistenti dohlížející na ohroženou mládež „na ulici“.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy pečuje o zkvalitňování výchovného působení školy. Zabezpečuje přípravu učitelů a systém pedagogicko-psychologického poradenství, výkon péče o mládež ve výchovných ústavech. Významné místo zaujímá prevence kriminality také na místní úrovni (Zoubková, 2002).

PRAKTICKÁ ČÁST

8 VÝCHOVNÝ ÚSTAV A DĚTSKÝ DOMOV SE ŠKOLOU

Ústav je umístěn v klidném prostředí na okraji malého města blízko Liberce. Je školským zařízením pro výkon ústavní a ochranné výchovy. Je to koedukované zařízení, jehož kapacita je 44 chlapců ve věku 12 až 18 let.

Budova ústavu poskytuje chlapcům vše potřebné pro komplexní péči – školu, odborné učiliště, ubytování a stravování. Vlastní velký sportovní areál, školní dílny a rozsáhlé pozemky. Zařízení je v provozu po celý rok. O děti pečuje tým asi 40 lidí složený z učitelů, vychovatelů a dalších odborných pracovníků.

Chlapce do ústavu umisťuje Dětský diagnostický ústav o diagnostickém pobytu v délce 8 týdnů. Naši klientelu tvoří chlapci s výraznými výchovnými a osobnostními problémy, zpravidla z méně podnětného rodinného prostředí. Často se jedná i o zneužívání dětí. K vzhledem k lehké mentální retardaci navštěvují chlapci základní školu praktickou. Většina chlapců je romského původu. Mezi typické rysy jejich dosavadního vývoje patří záškoláctví, útek z domova, toulky, problémy s drogami, alkoholem, intenzivní kouření, hráčství, agresivita, trestná činnost zejména majetková a násilnická.

U některých svěřenců se projevuje psychopatický vývoj, mnozí mají psychiatrické problémy. Z rodinných anamnéz je častý nízký sociální status rodiny, absence kladného mužského vzoru v rodině, rozdílné až protichůdné postoje rodičů k výchově, rozvodovost, střídání partnerů, neúplná rodina, pobyt rodičů ve vězení. V některých rodinách vysoká tolerance asociálního chování, podpora antisociální činnosti dětí.

V ústavu se snaží vychovávat a vzdělávat chlapce s disharmonickým osobnostním asociálním vývojem s cílem nepříznivou prognózu změnit, snížit pravděpodobnost selhání v budoucnosti. Cílem resocializace je jedinec

schopný samostatného rozhodování a jednání v rámci akceptovaných společenských norem, vracející se do rodiny na vyšší úrovni.

Cílem praktické části je za pomoci výběrového vzorku klientů a dotazníku ověřit stanovení předpokladů.

Předpoklady:

- 1. Lze předpokládat, že většina respondentů má zkušenosti s užíváním drog.**
- 2. Lze se domnívat, že většina dotazovaných má minimálně jednoho z rodičů ve VTOS.**
- 3. Je možné očekávat, že většina dotazovaných utíká z ústavu.**
- 4. Lze se domnívat, že většina dotazovaných páchá trestnou činnost pod vlivem drog.**

8.1 Popis výběrového vzorku žáků

Každý žák se liší od svých spolužáků specifickými zkušenostmi, dovednostmi, vlastnostmi. Je individualitou, zároveň však členem několika sociálních skupin a má mnoho společného s jejich členy. Patří do určité rodiny, do skupiny přátel, s nimiž se věnuje společným zálibám, je příslušníkem určitého národa atd. V tomto případě se výběrovým vzorkem stala skupina žáků z jednoho výchovného ústavu v menším městě (asi do 6 tisíc obyvatel). Základní třídy a třídy odborného učiliště navštěvuje v současné době 33 žáků (pouze chlapci), z toho 17 dětí do 6., 7., 8. a 9. ročníku zbylých 16 do odborného učiliště.

Všichni žáci navštěvovali na počátku docházky základní školu (dále jen ZŠ), výsledky jejich práce byly z různých důvodů neuspokojivé. Proto byli po vyšetření pedagogicko-psychologickou poradnou a se souhlasem rodičů přeřazeni do speciální třídy. Do výchovného ústavu jsou děti umisťovány na

základě pedagogického-psychologického a etopedického vyšetření v diagnostickém ústavu. Chlapci přichází s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou pouze zřídka s předběžným opatřením. Důvody umístění jsou krádeže, záškoláctví, loupeže, fetování, fyzická napadení, sexuální obtěžování. Žáci přicházeli průběžně ve školním roce 2009-2012.

Výzkumný vzorek žáků byl vybírán náhodně.

Tabulka č.5

Celkem	Škola	Učiliště
27	11	16

Výzkumný vzorek není dostatečně velký a z tohoto důvodu výsledky nelze zobecňovat.

Vysvětlivky:

ÚV - ústavní výchova

OV - ochranná výchova

Tabulka č. 6

II. třída – 6., 7.ročník

Seznam žáků	Rok narození	Výchovná opatření	Příchod do ústavu
Jiří	1998	OV	2011
Zdeněk	1998	OV	2011
Ivan	2000	ÚV	2012
Petr	1998	OV	2011

Pramen: pedagogická dokumentace

Tabulka č.7

III. třída – 8.ročník

Seznam žáků	Rok narození	Výchovná opatření	Příchod do ústavu
Svatopluk	1997	ÚV	2011
František	1998	ÚV	2010
Martin	1997	OV	2011
Tomáš	1998	OV	2010
Ladislav	1998	ÚV	2009
Ludvík	1997	OV	2011

Pramen: pedagogická dokumentace

Tabulka č.8

IV. třída – 9.ročník

Seznam žáků	Rok narození	Výchovná opatření	Příchod do ústavu
Ervin	1997	ÚV	2010
Lukáš	1997	ÚV	2010
Tomáš	1996	ÚV	2009
Silvestr	1996	OV	2011
Julius	1997	ÚV	2012
Stanislav	1996	ÚV	2012
Patrik	1996	ÚV	2009

Pramen: pedagogická dokumentace

Tabulka č.9

V. třída – SP1

Seznam žáků	Rok narození	Výchovná opatření	Příchod do ústavu
Jaroslav	1996	OV	2009
Karel	1996	ÚV	2009
David	1995	ÚV	2010
Jan	1995	ÚV	2010
Petr	1994	ÚV	2010
Lukáš	1996	ÚV	2010
Boris	1996	OV	2009
Jiří	1996	ÚV	2009

Pramen: pedagogická dokumentace

Tabulka č. 10

VI. třída. – SP2

Seznam žáků	Rok narození	Výchovná opatření	Příchod do ústavu
Vladislav	1994	OV	2010
Miroslav	1994	ÚV	2010
Michal	1995	ÚV	2011
Robert	1995	OV	2010
Josef	1994	ÚV	2011
Mikuláš	1994	ÚV	2011
Karel	1995	ÚV	2010

Jindřich	1994	ÚV	2010
----------	------	----	------

Pramen: pedagogická dokumentace

8.2 Použité metody

V průzkumu bylo použito k ověřování předpokladů těchto metod:

- dotazník
- studium dokumentace

8.3 Dotazník

Dotazník je způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí. Ve srovnání s rozhovorem je postup časově méně náročný, umožňuje získat údaje od velkého množství respondentů v poměrně krátkém čase. Přesná formulace cíle je základní podmínkou účelnosti. Zadání dobře vypracovaného dotazníku neklade tak vysoké požadavky na zkušenosti dotazujícího jako rozhovor, v němž mnoho záleží na získání důvěry a osobním kontaktu. Na druhé straně někteří lidé mají k písemnému vyjadřování a dotazníkům nechuť, vyjadřují se s obtížemi nebo i s ostychem. Při dotazování chybí osobní kontakt, nelze podle potřeby upřesnit a doplnit otázku, která zůstala nepochopena nebo nebyla plně zodpovězena.

Ve vstupní části by měly být uvedeny cíle dotazníku a pokyny k jeho vyplnění, druhá část obsahuje vlastní otázky. Na konci bývá poděkování za spolupráci.

Otázky mohou být zavřené, otevřené nebo jejich kombinace. Dotazník, kdy respondent volí jednu z nabízených možností, se lépe zpracovává, naproti tomu otevřené otázky mohou poskytnout více informací, protože dávají volnost dotazovanému. Vyplnění dotazníku předchází vysvětlení buď písemné nebo ústní, jak bude s vyplněným formulářem naloženo.

Dotazník by měl vyhovovat těmto požadavkům:

- dotazy jsou voleny tak, aby postihovaly zkoumaný předmět;
- formulace otázek je jasná a stručná, nepřipouští jiný výklad;
- otázky nesmějí obsahovat neznámé pojmy;
- vyplnění dotazníku by mělo být časově úměrné.

Pro praktickou část byl vytvořen dotazník, jehož cílem bylo zjistit výskyt šikanování ve výchovném ústavu. Osloveno bylo celkem 27 respondentů, kteří odpovídali na 9 otázek. Zvoleny byly otázky zavřené, otevřené a jejich kombinace (viz. příloha č. 1) (Švingalové, 1998; Zelinkové, 2001).

8.4 Studium dokumentace

Při studiu dokumentace byly použity katalogové listy, psychologické, pedagogické a etopedické. Zde jsou uvedeny důležité informace, které ovlivnily nebo mohou mít v budoucnu vliv na chování a prospěch žáka, ale i na celkový vývoj osobnosti. Každý katalogový list obsahuje vyšetření žáka z pedagogicko- psychologické poradny a návrh na toto vyšetření. Návrh nejčastěji podává škola z důvodu opakovaného neprospěchu žáka. Na tomto formuláři je uvedeno, z čeho dítě neprospívá, jaké jsou jeho znalosti a dovednosti, poslední vysvědčení, spolupráce nebo naopak nespoupráce s rodinou. Pokud je žák vřazen do speciální třídy (nebo zvláštní školy), musí katalogový list obsahovat přesné datum, kdy a kým bylo dítě přeřazeno ze základní školy a odkdy je vyučováno podle osnov zvláštní, případně pomocné školy. Pro všechny pedagogy je tak možné získat ucelené informace o docházce žáka v různých typech zařízení. Etopedické vyšetření obsahuje průběh chování při vyšetření a plán individuálního vývoje. Psychologické vyšetření obsahuje klinický dojem, anamnézu a individuální plán osobnostního rozvoje.

V praktické části byly čerpány informace z katalogových listů a závěrečných zpráv DDÚ. Jméno klienta, rok narození, ročník, kdy začal navštěvovat 1. třídu, rodinná anamnéza, důvod umístění do VÚ. Metodu

dotazník a pozorování by nebylo možné ucelit bez těchto důvěrných informací. Pozorování vychází i z hodnocení ostatních pedagogů na sledovaný objekt. Protože jsou tyto informace důvěrné, není uvedeno příjmení klienta a adresa ústavu, který v současnosti navštěvuje.

Získání tvrdých dat a dalších důvěrných údajů respondentů z osobních listů bylo možné na základě souhlasu ředitelky základní ústavu.

8.5 Stanovení hypotéz

Hypotéza č. 1

Více než polovina respondentů má zkušenosti s užíváním drog.

Tento předpoklad byl ověřován dotazníkem otázkou č. 6: „Užíváš drogy? Pokud ano jaké?“ Žáci na tuto otázku odpovídali volně.

Hypotéza č. 2

Více než polovina dotazovaných má nebo měla alespoň jednoho ze svých rodičů ve VTOS.

Předpoklad byl ověřen dotazníkem otázkou č. 8: „Byl nebo je někdo z tvých rodičů ve VTOS, kdo?“ Chlapci na tuto otázku vybírali z možností ANOxNE, MATKAxOTEC.

Hypotéza č. 3

Větší počet respondentů utíká z ústavu, na útěku páchá trestnou činnost.

Tento předpoklad byl zjišťován otázkou č. 2,4:b: „Utíkáš z ústavu? Pácháš trestnou činnost, když jsi na útěku?“ Na tuto otázku dotazovaní odpovídali volně.

Hypotéza č. 4

Více než polovina dotazovaných páchá trestnou činnost pod vlivem drog.

Tento předpoklad byl ověřen otázkou č. 7: „Když jsi pod vlivem drog pácháš trestnou činnost?“

8.6 Interpretace získaných dat a ověřování

Cílem dotazníku (viz příloha č.1) bylo zjistit důvody umístění chlapců do ústavu. Pro ověření předpokladů bylo zvoleno 27 chlapců. Žáci byli před vyplňováním dotazníku poučeni o anonymitě. Na vyplnění dotazníku měli 45 minut, většina chlapců ho odevzdala před uplynutím stanovené doby.

Všechny dotazy byly stanoveny autorem práce.

Datum vyplnění dotazníku: 15.2.2012. Odpovídalo 27 chlapců.

1. Proč jsi byl umístěn do ústavu?

Tabulka č.11

Možnosti	záškoláctví	toulky	drogy	tr.činnost	ostatní
Odpovědi	10	3	5	6	3

Z 27 dotazovaných zvolilo 10 chlapců jako důvod umístění do ústavu záškoláctví, 3 respondenti uvedli, že se do ústavu dostali za toulky, 5 za užívání drog, 6 za trestnou činnost (krádeže, loupeže, prodej drog), 3 chlapci uvedli ostatní důvody mezi, které patří nepřijatelné chování v dětském domově, ztráta obou rodičů.

2. Utíkáš z ústavu?

Tabulka č.12

Možnosti	ano	ne
Odpovědi	22	5

Na tuto otázku odpovědělo 22 dotazovaných, že z ústavu utíká, jen 5 uvedlo, že z ústavu neutíká.

3. Proč utíkáš z ústavu?

Tabulka č.13

Rodina	10
Svoboda	5
Drogy	7
Holky	2
Parta	1
Nevím	2

Jako nejčastější důvod útěku z ústavu je rodina, kterou zvolilo 10 chlapců, 5 uvedlo jako důvod útěku svobodu, 7 dotazovaných utíká kvůli drogám, 2 nechtějí být v ústavu kvůli holkám, 1 utíká za partou, jen 2 nevědí proč utíkají, uvedli, že je lepší být pod mostem než v ústavu.

4. Pácháš trestnou činnost, když jsi na útěku?

Tabulka č.14

Možnosti	ano	ne
Odpovědi	13	7

Z 27 chlapců odpovědělo 20, že páchá trestnou činnost na útěku, jen 7 trestnou činnost nepáchá.

5. Jakou trestnou činnost pácháš, když jsi na útěku?

Tabulka č.15

Loupež	3
Krádež	7
Násilná	2
Výtržnictví	1
Prodej drog	7
Nepáchá	7

Nejčastější trestná činnost páchaná na útěku jsou krádeže, které uvedlo 7 chlapců, 3 na útěku loupí, 2 páchají násilnou trestní činnost, 1 výtržnictví, 7 prodává drogy, 7 chlapců trestnou činnost nepáchá.

6. Užíváš drogy? Pokud ano jaké?

Tabulka č.16

Možnosti	ano	ne
Odpovědi	27	0

Všech 27 dotazovaných užívá drogy.

Marihuana	15
Pervitin	8
Heroin	3
Toulen	1

15 respondentů kouří marihuanu, 8 si píchá pervitin, 3 heroin, 1 čichá toulen.

7. Když jsi pod vlivem drog, pácháš trestnou činnost?

Tabulka č.17

Možnosti	ano	ne
Odpovědi	19	8

19 dotazovaných uvedlo, že pokud jsou pod vlivem drog páchají trestnou činnost, 8 uvedlo, že pod vlivem drog trestnou činnost nepáchá.

8. Byl nebo je někdo z tvých rodičů ve VTOS, kdo?

Tabulka č.18, 19

Možnosti	ano	ne
Odpovědi	17	10
Možnosti	matka	otec
Odpovědi	5	12

U 17 dotazovaných byl nebo je jeden z rodičů ve VTOS, u 10 nikdo nebyl ve VTOS. V pěti případech byla nebo je uvězněna matka, ve dvanácti případech byl nebo je uvězněn otec.

9. Byl jsi ty sám už někdy ve VTOS?

Tabulka č.20

Možnosti	ano	ne
Odpovědi	5	22

5 chlapců již bylo ve VTOS, 22 nemá zkušenosti s pobytem ve vězení.

Závěr dotazníku

Cílem dotazníku bylo zmapovat důvody umístění chlapců do ústavu, zkušenosti s drogami a jak velký je výskyt trestné činnosti u chlapců umístěných v ústavu.

Z 27 dotazovaných uvedlo jako důvod umístění do ústavu záškoláctví 10 chlapců, druhý nejčastější důvod umístění je páchaní trestné činnosti, ke které se přiznalo 6 chlapců.

Na dotaz zda někdo užívá drogy, odpovědělo všech 27 dotazovaných, že berou nebo mají zkušenosti s drogami. Mezi nejčastěji užívanou drogou patří kouření marihuany, nechybí ani chlapci, kteří nitrožilně užívají pervitin. 19 respondentů uvedlo, že pokud jsou, pod vlivem drog páchají trestnou činností a to především proto, aby měli dostatečný finanční obnos na pořízení drogy.

22 chlapců pravidelně utíká z ústavu. Nejčastější důvod uvádí, že chtějí být doma s rodinou. 7 dotazovaných uvedlo, že utíká kvůli závislosti na drogách. 2 dotazovaní uvedli, že jasný důvod nemají, ale je pro ně lepší být venku než v ústavu. U 17 chlapců byl nebo je jeden z rodičů ve VTOS. 5 dotazovaných již má vlastní zkušenosti z vězení.

Výzkumný vzorek není dostatečně velký a z tohoto důvodu výsledky nelze zobecňovat.

8.7 Vyhodnocení hypotéz

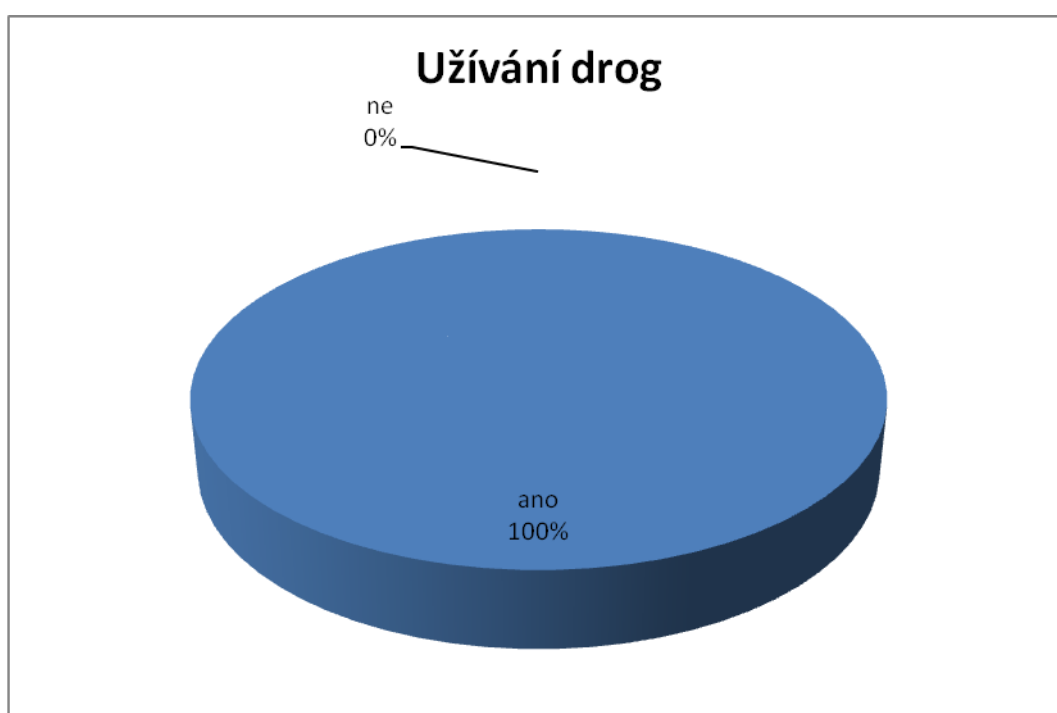
Hypotéza č. 1

Více než polovina respondentů má zkušenosti s užíváním drog.

Tento předpoklad byl ověřován dotazníkem otázkou č. 6: „Užíváš drogy?

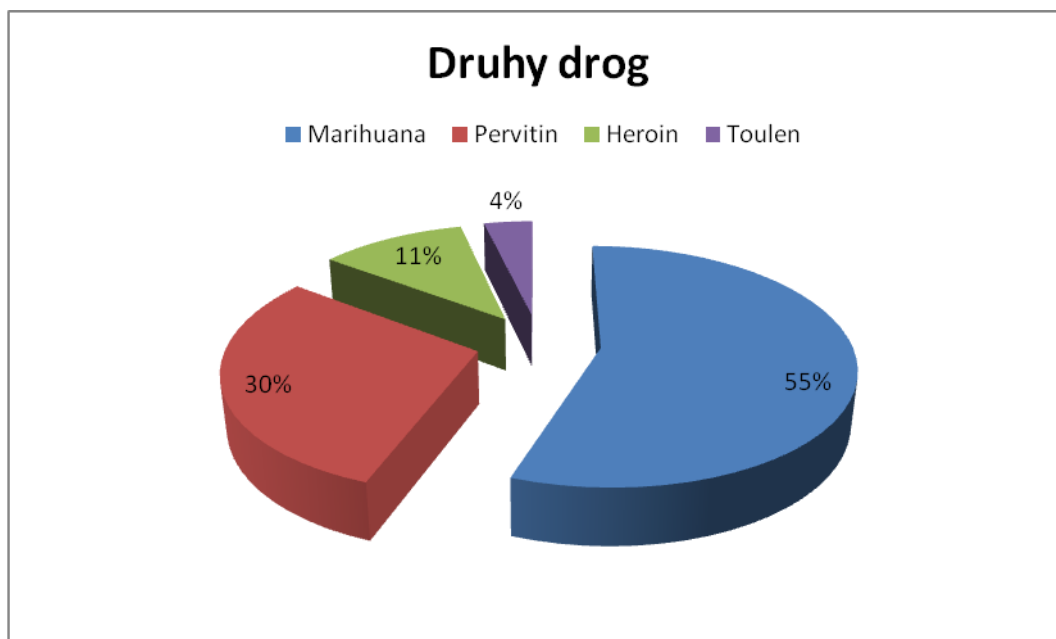
Pokud ano jaké“? Žáci na tuto otázku odpovídali volně.

Graf č.6

Graf č.7

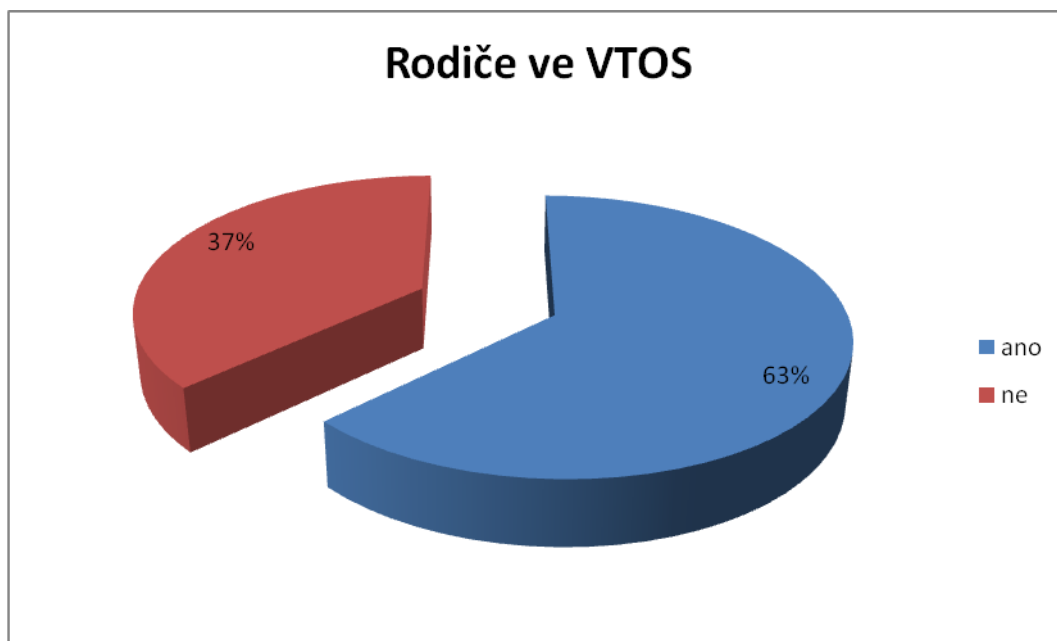
Z grafu č.6 lze konstatovat, že 100% chlapců v ústavu užívá drogy. Dotazníkem byla potvrzena hypotéza, že více než polovina respondentů užívá drogy. Z grafu č.7 můžeme vyčíst, že nejrozšířenější droga je marihuana, na druhém místě je užívání pervitinu a to z 30%. Domnívám se, že toto zjištění je velmi alarmující, neboť se nenašel jediný chlapec, který by doposud neměl zkušenosti s drogami.

Hypotéza č. 2

Více než polovina dotazovaných má nebo měla alespoň jednoho ze svých rodičů ve VTOS.

Předpoklad byl ověřen dotazníkem otázkou č. 8: „Byl nebo je někdo z tvých rodičů ve VTOS, kdo“? Chlapci na tuto otázku vybírali z možností ANOxNE, MATKAxOTEC.

Graf č.8

Graf č.9

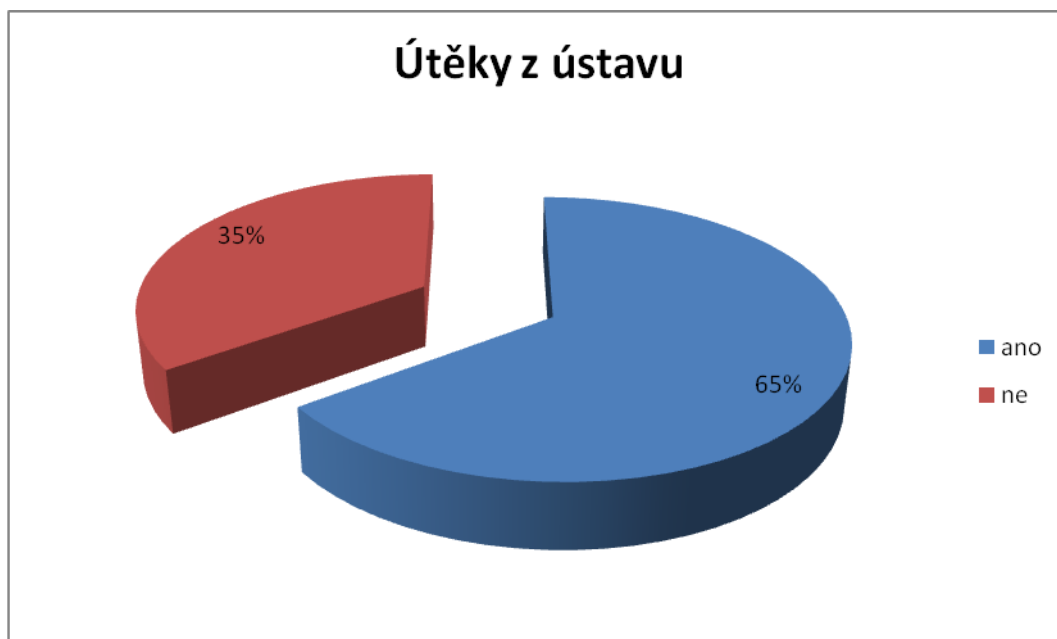
Dotazníkem byla potvrzena hypotéza. Z grafu č.8 vyplývá, že 63% chlapců byl nebo je jeden z rodičů ve VTOS, u 37% chlapců nemá rodiče ve VTOS. Graf č.9 nám znázorňuje, že ze 71% byl nebo je ve VTOS otec, matka ve 29%.

Hypotéza č. 3

Větší počet respondentů utíká z ústavu, na útěku páchá trestnou činnost.

Tento předpoklad byl zjišťován otázkou č. 2,4: „Utíkáš z ústavu? Pácháš trestnou činnost, když jsi na útěku?“ Na tuto otázku dotazovaní odpovídali volně.

Graf č.10

Graf č.11

Tato hypotéza byla potvrzena dotazníkem otázkou č. 2,4. Z grafu č.10 můžeme vyčíst, že 74% chlapců v ústavu utíká, jen 26% zvládne neutíkat.

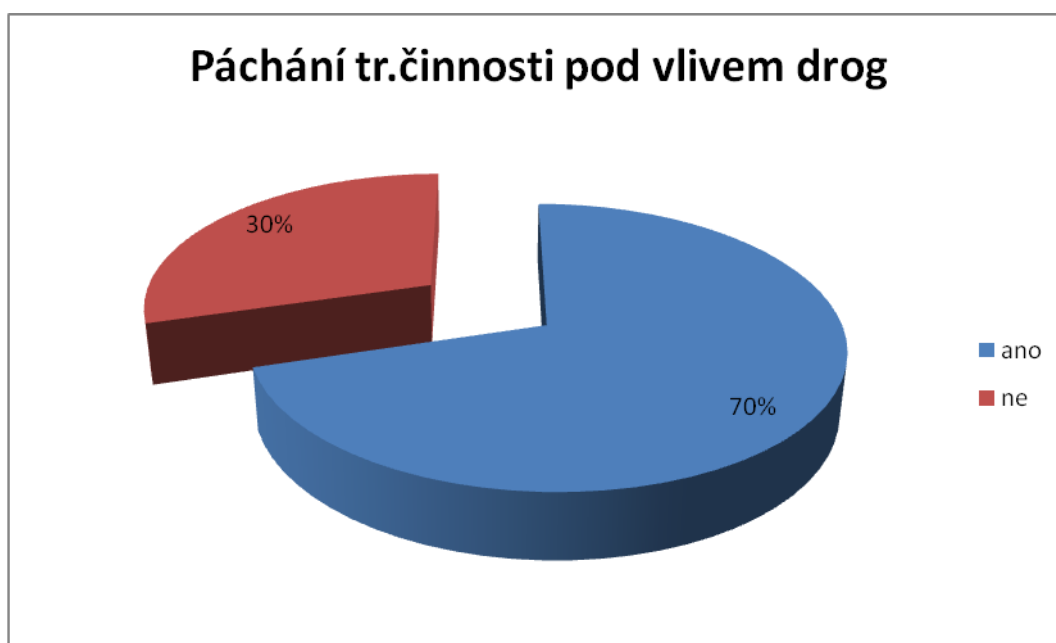
Z grafu č. 11 můžeme konstatovat, že 65% chlapců, kteří jsou na útěku, páchá trestnou činnost, 35% chlapců trestnou činnost nepáchá. Z autorovi praxe lze konstatovat, že nejčastěji dochází k útěkům v teplejším období. Chlapci jsou na útěku chyceni policií, do ústavu se vrací ve velmi špatném stavu. Často mívají abstinenční příznaky, dlouho jim trvá, než se znovu na podmínky ústavu zadaptují.

Hypotéza č. 4

Více než polovina dotazovaných páchá trestnou činnost pod vlivem drog.

Tento předpoklad byl ověřen otázkou č. 7: „Když jsi pod vlivem drog pácháš trestnou činnost?“

Graf č. 12

Tato hypotéza byla ověřena dotazníkem. Graf č.12 nám ukazuje, že pokud jsou chlapci mimo ústav a pod vlivem drog, tak ze 70% páchají trestnou činnost. Ve většině případech proto, aby si mohli opatřit další dávku. 30% chlapců pod vlivem drog trestnou činnost nepáchá.

9 ZÁVĚR

Kriminalitou dětí a mladistvých se společnost potýkala jak v minulosti, tak i v dnešní době. Mezi možné příčiny páchaní trestné činnosti dětmi nebo mladistvými patří např. zanedbávání ze strany rodičů, špatné školní prostředí, jeden z rodičů ve VTOS, drogová závislost a celá řada dalších možných příčin. V současné době stále často v médiích slyšíme o agresivitě mladistvých. Dva příklady na, které nejspíš nikdo z nás nezapomene. *Je rok 2004 a život třináctileté Barborky z Kmetiněvsi končí rukou stejně starého chlapce. A ještě jednou rok 2004 tentokrát vraždila děvčata. Ubodala starou paní a to vše jenom kvůli penězům.* Mnozí z nás si kladou otázkou, kde se bere v dětech a mladistvých taková agresivita. Proč loupí nebo vraždí?

Na přelomu roku 2008 a 2009 v souvislosti s přijímáním nového trestního zákoníku, byla opět bouřlivě otevřena otázka, zda snížit nebo nesnížit hranici trestní odpovědnosti. Mladiství mají dojem, že jsou beztrestní a že právo patří do světa dospělých. Dnešní mladá generace dospívá daleko dříve, než tomu bylo v minulosti. Ale dospívají dříve i po mentální stránce? Je velmi jednoduché rozhodnout, že děti za své činy budou odpovědné v mladším věku, ale řeší to naši otázku. Zda tím kriminalita dětí a mladistvých klesne? Nezpůsobí to jenom přeplněnost věznic dětmi? A co s nimi bude dál, až si svůj trest odpykají? Budeme se spoléhat na to, že se o ně postará jejich rodina. Toto by mohlo fungovat, pokud by se mladí násilníci vrátili do fungující rodiny, která jim pomůže se znovu postavit na vlastní nohy. Ale co když rodina nefunguje? Bylo by dobré, kdyby se místo bouřlivého jednání nad snížením věkové hranice trestní odpovědnosti, naši zákonodárci zamýšleli nad systémem prevence.

V teoretické části je rozebrána problematika příčin páchaní trestné činnosti u dětí a mladistvých. Nastínit historický vývoj péče o mravně narušené.

V praktické části je věnována pozornost zmapování důvodů umístění chlapců do ústavu. Je možno konstatovat, že za dlouholeté praxe v tomto zařízení agresivita dětí a mladistvých stoupá a velmi rapidně se snižuje věk u dětí, které páchají trestnou činností. Chlapci většinou pochází s nepříznivých rodinných poměrů. Nikdo se jim nevěnuje, jejich chování je ze stran rodičů tiše přihlíženo. Trvá poměrně dlouho, než se do ústavů chlapci dostanou. Jsou až příliš zvyklí na svůj způsob života a dodržování norem v ústavu je pro ně velice těžké. V ústavu mají možnost dokončit vzdělání až už základní nebo středoškolské. Tyto děti nemají zažitý model od svých rodičů, že je důležité pracovat. O vzdělání nemají zájem, neboť už v tomto věku vědí, že se poctivou prací žít nebudou. Neumí hospodařit se svým volným časem ani nestojí o řízené aktivity, které jim volný čas vyplňují. Pokud by se jich někdo zeptal, co by chtěli dělat jejich odpověď by byla: „trávit večery na diskotékách, kouřit marihuanu nebo si píchat pervitin“. A co když jim dojdou peníze? Jednoduše si je nelegálně obstarají.

Mnozí z nás si mohou říct, že nemá smysl těmto dětem cokoliv dát. Realita je však opačná. Je potřeba si uvědomit odkud ty děti pochází, jaký mají daný základ, a pak teprve může někdo udělat radikální rozhodnutí. Je to těžká práce, ale i kdyby se podařilo napravit jen jednoho, bude to úspěch.

Seznam literatury

- CÍSAŘOVÁ, D. a kol.: *Trestní právo procesní*. 4.vydání. Praha: Linde, 2006
- DUNOVSKÝ, J.: *Dítě a poruchy rodiny*. 1.vydání, Praha: Avicenum, 1986
- JELÍNEK, J. *K trestní odpovědnosti mladistvých*. Kriminalistika, 2005, 4.2
- KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Potrál, 2001
- KOUDELKOVÁ, A. *Psychologické otázky delikvence*. Praha: Victoria Publishing, 1995, ISBN 80-7187-022-6
- KOVAŘÍK, J. *K problematice sociálně pedagogických jevů a jejich příčin u mládeže*. České vězeňství, 1998, č.4
- KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1.vydání. Praha: C.H.Beck, 2005
- MACEK, P. *Adolescence*. 2.vydání. Praha: Portál, 2003, ISBN 80-7178-747-7
- MAREŠOVÁ, A. a kol. *Sociálně pedagogické jevy u mládeže a návrh opatření k omezení jejich vzniku*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1997
- MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada Publishing, 2009, ISBN 978-80-247-2310-5
- MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Děti, rodina a stres*. 1.vydání. Praha: Galén, 1994, ISBN 80-85824-06-X
- MATOUŠEK, O. a kol. *Práce s rizikovou mládeží*. Praha: Portál, 1996, ISBN 80-7178-064-2
- MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998, ISBN 80-7178-226-2
- NEŠPOR, K., CSÉNY, L. *Alkohol, drogy a vaše dítě*. 4. vydání. Praha: Besip, 1997
- OSMANČÍK, O. a kol. *Kriminalita mládeže*. Praha: Výzkumný ústav kriminologický, 1968
- PIPEKOVÁ, J. a kol. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido, 1998, ISBN 80-85931-65-6
- SEJČOVÁ, L. *Osobnostná charakteristika delikventnej mládeže v Slovenskej republike*. Kriminalistika, 2002, č.4

- SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Právní postavení mladistvých*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, ISBN 80-86432-82-3
- SLOMEK, Z. *Speciální pedagogika etopedie*. Studijní texty, Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 2006
- ŠČERBA, F. *Sankcionování mladistvých*. Kriminalistika, 2005, č.2
- ŠVINGALOVÁ, D. *Základy psychologie I. díl*. TU, Liberec 1998
- VÁLKOVÁ, H. *Věk a jeho význam pro stanovení dolní hranice trestní odpovědnosti*. Právní rozhledy, 1997, č.6
- VEČERKA, K., ŠTĚCHOVÁ, M. *Faktory ovlivňující kriminalitu mladistvých Romů*. Stručný souhrn závěrečné zprávy se stejnojmenného výzkumu. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci
- VESELÝ, J. *O trestní odpovědnosti mládeže ve starém českém právu*. Zvláštní otisk časopisu Československé společnosti pro právo trestní, ročník IX, č.4, 15s.
- VLASTNÍK, J. *Televizní násilí a zákon*. Vliv televizního násilí na kriminalitu dětí a mládeže jeho zákonná úprava. Praha: Votolia, 2005, ISBN 80-7220-254-6
- ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha: Policejní akademie ČR, 1995, ISBN 80-85981-15-7
- ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. Praha:Portál, 2001
- ZEZULOVÁ, J. *Trestní zákonodárství nad mládeží*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1997, ISBN 80-210-1643-4
- ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. Pelhřimov:A.Čeněk, 2002, ISBN 80-86474-08-2
- ZOUBKOVÁ, I. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha: Armex Publishing, 2004, ISBN 80-86795-05-5
- Ostatní prameny
- Zákon č. 218/2003 Sb.
- Statistické přehledy kriminality. Ministerstvo vnitra ČR. Dostupný z <http://www.mvcr.cz>

Bibliografické údaje:

Jméno autora: Rudolf Urban

Obor: Speciální pedagogika - vychovatelství

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Příčiny umístění dětí do DDŠ a VÚ

Rok: 2012

Počet stran: 71

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů české literatury a pramenů: 31

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 0

Počet internetových zdrojů: 1

Vedoucí práce: PhDr. Renata Kreuzová